

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

TYDSKE VERS

SOM GRUNDLAG FOR UNDERVISNINGEN
I TYDSK LITTERATUR

FRA LUTHER TIL GÖTHE.

INDBYDELSESSKRIFT

TIL

AFGANGSPRØVEN OG AARSPRØVEN

I BORGERDYDSKOLEN PAA CHRISTIANSHAVN,

fra 26de Juni til 8de Juli og fra 17de til 20de Juli 1854,

UDGIVET TILLIGEMED SKOLEEFTERRETNINGER
OG EN AFHANDLING OM LATIN OG LATINSK STIL
SOM SKOLEFAG

AF

Prof. M. HAMMERICH,
SKOLENS FORSTANDER.

KJØBENHAVN.

TRYKT HOS LOUIS KLEIN.

TYDSKE VERS

SOM GRUNDLAG FOR UNDERVIISNINGEN I TYDSK LITTERATUR

FRA LUTHER TIL GÖTHE.

Forord.

I forrige Aars Program handlede det sidste Afsnit om Underviisningen i dansk Litteratur. Nærværende Program skal tjene til at anskueliggjøre de der fremsatte Grundsætninger. Fremgangsmaaden bliver nemlig i det Væsentlige eens ved de forskellige Litteraturer, og jeg troede lettest at kunne oplyse den ved Hjælp af den tyske Litteratur, der, foruden at være almindelig bekjendt, tillige, som en fremmed Litteratur, maa fattes i Korthed, saa at der kunde blive Plads for et forholdsviis længere og mangfoldigere Afsnit.

Grundlag for Underviisningen er en Række mindre Digte, der ved Indhold og Tone kunne give en Forestilling om den Retning i Digtekunsten, den Tidsalder og den Forfatter, de tilhøre, og som egne sig til at læres udenad. Kun hvad man lærer udenad eller paa anden Maade gennemgransker saa at sige Ord for Ord, faaer man saaledes indprentet, at saavel det, man fra først af oversaaer, som det, man strax kunde opfatte, kommer til at gjøre sit uvilkaarlige og blivende Indtryk: Ungdommen, der savner de litterære Sammenligningspunkter, kan saameget mindre nøies med en simpel Gjennemlæsning. Efterat et Digt er forklaret med Hensyn til Tankegang og enkelte Udtryk eller Hentydninger, læres det altsaa udenad, en Snees Linier til hver Time, og deri bestaaer Disciplenes Arbeide. Samtidig oplæses andre Digtninger eller prosaiske Stykker af samme Forfatter, tildeels i Brudstykker, med Forklaring om deres Sammenhæng.

Hvad der foreøvrigt er at tilføie om Forfatterens Løvnet og Værker, hans gjennemgaaende Egenheder, hans Stilling i Litteraturen, har saaledes et fast Grundlag og en naturlig Tilknytning i hvad man har lært at kjende paa første Haand. Det er ikke vanskeligt at lade alle saadanne Oplysninger indflyde lidt efter lidt, under Omgangen med selve det Stof, som derved skal oplyses; hvad der nedenfor bliver tilføiet om de enkelte Forfattere, er heller ikke Andet, end en samlet Gjentagelse af hvad der leilighedsviis er meddeelt under den foreløbige Tydning af det, der skulde læres, eller de dertil knyttede Oplæsninger af det, der blot skulde høres.

Hele denne Behandlingsmaade gaaer ud fra den Grundsætning, at en udførlig litterærhistorisk Underviisning, der ikke hviler paa umiddelbart Kjendskab til Litteraturen selv, er en Uting. Jeg antager, at hvad der ved Afgangsprøven i Tydsk bør fordres af Kjendsgjæringer, endsige af Domme og „henkogte Meninger“ om de tyske Forfattere, maa være meget tarveligt, naar denne Green af Faget ikke skal gjøre Ungdommen Skade, og naar man skal kunne overvære Afhøringen deri uden at blive undseelig. Forøvrigt maa jeg henvise til Programmet for 1853, hvor Alt dette er nøiere udviklet, om end med nærmest Hensyn til den danske Litteratur.

I. Andelige Sange.

Martin Luther

(født 1483 † 1546).

Ein feste Burg ist unser Gott. *)

(Efter Davids 46de Psalme.)

Ein feste Burg ist unser Gott,
Ein gute Wehr und Waffen;
Er hilft uns frei aus aller Noth,
Die uns jetzt hat betroffen.
Der alte böse Feind,
Mit Ernst er's jetzt meint;
Gross Macht und viel List
Sein grausam Rüstung ist;
Auf Erd ist nicht seins Gleichen.

Mit unser Macht ist nichts gethan,
Wir sind gar bald verloren.
Es streit für uns der rechte Mann,
Den Gott hat selbst erkoren.
Fragst du, wer der ist?
Er heisst Jesus Christ,
Der Herre Zebaoth,
Und ist kein ander Gott;
Das Feld muss er behalten.

---

*) Er digtet 1530, kort før Rigsdagen i Augsburg.

Und wenn die Welt voll Teufel wär,
 Und wollt uns gar verschlingen,
 So fürchten wir uns nicht so sehr,
 Es soll uns doch gelingen.
 Der Fürst dieser Welt
 Wie sau'r er sich stellt,
 Thut er uns doch nicht,
 Das macht, er ist gericht:
 Ein Wörtlein kann ihn fällen.

Das Wort sie sollen lassen stahn,
 Und kein Dank dazu haben.
 Er ist bei uns wohl auf dem Plan
 Mit seinem Geist und Gaben.
 Nehmen sie den Leib,
 Gut, Ehr, Kind und Weib:
 Lass fahren dahin,
 Sie habens kein Gewinn;
 Das Reich muss uns doch bleiben.

Þsingsten.

(Efter en ældre tydsk Kirkesang.)

Nun bitten wir den Heiligen Geist
 Um den rechten Glauben allermeist,
 Dass er uns behüte an unserm Ende,
 Wenn wir heimfahrn aus diesem Elende. Kyrieleison.

Du werthes Licht, gib uns deinen Schein,
 Lehr uns Jesum Christ kennen allein,
 Dass wir an ihm bleiben, dem treuen Heiland,
 Der uns bracht hat zum rechten Vaterland. Kyrieleison.

Du süsse Lieb, schenk uns deine Gunst,
 Lass uns empfinden der Liebe Brunst,
 Dass wir uns von Herzen einander lieben
 Und im Frieden auf einem Sinn bleiben. Kyrieleison.

Du höchster Tröster in aller Noth,
 Hilf, dass wir nicht fürchten Schand und Tod,
 Dass in uns die Sinne nicht verzagen,
 Wenn der Feind wird das Leben verklagen. Kyrieleison.

MARTIN LUTHER, Søn af en sachsisk Bjergmand, født i Eisleben d. 10de Novbr. 1483, Augustinermunk, Lærer i Theologi ved Høiskolen i Wittenberg. Han traadte op mod Afladsbandelen 1517, forsvarede sig paa Rigsdagen i Worms, grundlagde Reformationen for Tydskland og Norden. Han døde i sin Fødeby Eisleben 1546.

Ved sine ægte folkelige Skrifter greb han ikke mindre ind i Modersmaalets og Litteraturens, end i Kirkens Udvikling. Til Luthers tyske Skrifter høre: hans Oversættelse af Bibelen, hans Prædikener, Kirkesange, Forklaringer af de hellige Bøger, hans Breve og Stridsskrifter. —

Fremfor andre Grene af Tydsklands Digtekunst har Psalmedigtningen tidlig havt et reent og ædelt Præg og bevaret det saaa temmelig uforandret ligefra Luthers Dage. Den slutter sig dels til Davids Psalmer og de gamle latinske Kirkesange (f. Ex. af Biskop Ambrosius i det 4de Aarhundrede), dels til den samtidige Folkesang; disse Forbilleder har den saaledes tilegnet sig, at det ofte er vanskeligt at skjelne de selvdigtede Psalmer fra Oversættelser eller Bearbejdelser. Luther, der var fortrolig saavel med den katholske Kirkesang som med den verdslige Folkesang og elskede Musikken, har selv sat Melodi til en stor Deel af sine Psalmer. De fandt Indgang i Husene som i Kirken og bleve ved Ord og Tone Grundlag for Psalmesangen i de lutherske Menigheder i og udenfor Tydskland.

Paul Gerhardt

(paa Trediveaarskrigens Tid).

Abendlied

(til Melodi af Folkevisen: Insbruck, ich muss dich lassen).

Nun ruhen alle Wälder,
 Vieh, Menschen, Städt und Felder,
 Es schläft die ganze Welt:

Ihr aber, meine Sinnen,
Auf, auf! ihr sollt beginnen
Was eurem Schöpfer wohlgefällt.

Wo bist du, Sonne, blieben?
Die Nacht hat dich vertrieben,
Die Nacht, des Tages Feind:
Fahr hin, ein andre Sonne,
Mein Jesus, meine Wonne,
Gar hell in meinem Herzen scheint.

Der Tag ist nun vergangen,
Die güldnen Sternlein prangen
Am blauen Himmels-Saal:
So, so werd ich auch stehen,
Wann mich wird heissen gehen
Mein Gott aus diesem Jammerthal.

Der Leib der eilt zur Ruhe,
Legt ab das Kleid und Schuhe,
Das Bild der Sterblichkeit:
Die zieh ich aus; dagegen
Wird Christus mir anlegen
Den Rock der Ehr' und Herrlichkeit.

Das Haupt, die Füß und Hände
Sind froh, dass nun zum Ende
Die Arbeit kommen sei:
Herz, freu dich! du sollst werden
Vom Elend dieser Erden
Und von der Sünden Arbeit frei.

Nun geht, ihr matten Glieder,
Geht, geht und legt euch nieder,
Der Betten ihr begehrt:
Es kommen Stund und Zeiten,

Da man euch wird bereiten
Zur Ruh ein Bettlein in der Erd.

Mein Augen stehn verdrossen,
Im Huy sind sie geschlossen;
Wo bleibt dann Leib und Seel?
Nimm sie zu deinen Gnaden,
Sei gut für allen Schaden,
Du Aug und Wächter Israel!

Breit aus die Flügel beide,
O Jesu, meine Freude!
Und nimm dein Kuchlein ein:
Will Satan mich verschlingen,
So lass die Englein singen:
Dies Kind soll unverletzt sein.

Auch euch, ihr meine Lieben,
Soll heute nicht betrüben
Kein Unfall noch Gefahr!
Gott lass euch ruhig schlafen,
Stell euch die güldnen Waffen
Ums Bett, und seiner Helden Schaar.

Af Psalmen: O Haupt voll Blut und Wunden
(efter en latinsk Hymne af Bernhard af Clairvaux *).

Ich danke dir von Herzen
O Jesu, liebster Freund,
Für deines Todes Schmerzen,
Da du's so gut gemeint:

---

*) De tilsvarende Vers i St. Bernhards Hymne: *Salve caput cruentatum*, lyde saaledes:

— — — —
Morti tuae tam amarae
Grates ago, Jesu care,
Qui es clemens, pie Deus,

Ach gib, dass ich mich halte
 Zu dir und deiner Treu,
 Und wann ich nun erkalte,
 In dir mein Ende sei.

Wann ich einmal soll scheiden,
 So scheide nicht von mir!
 Wann ich den Tod soll leiden,
 So tritt du dann herfür:
 Wann mir am allerbängsten
 Wird um das Herze sein,
 So reiss mich aus den Aengsten,
 Kraft deiner Angst und Pein.

Erscheine mir zum Schilde,
 Zum Trost in meinem Tod,
 Und lass mich sehn dein Bilde
 In deiner Kreuzes-Noth:
 Da will ich nach dir blicken,
 Da will ich Glaubens voll
 Dich fest an mein Herz drücken.
 Wer so stirbt, der stirbt wohl.

PAUL GERHARDT, født i det Sachsiske 1606, Præst, blev som streng
 Lutheraner afsat af den Store Churfyrste, † 1676. Han er næst Luther

Fac quod petit tuus reus,
 Ut absque te non finiar.

Dum me mori est necesse,
 Noli mihi tunc deesse:
 In tremenda mortis hora
 Veni, Jesu, absque mora,
 Tuere me et libera.
 Quum me jubes emigrare,
 Jesu care, tunc appare:
 O amator amplexende,
 Temet ipsum tunc ostende
 In cruce salutifera.

Tydsklānds störste Psalmedigter, og det er nærmest ham, der har
anslaaet Tønen for den aandelige Sang i Tydskland, som den enduu
længe efter gjenlød hos Pietisterne eller hos Claudius og Novalis.

Abraham a Sancta Clara

(i Slutningen af det 17de Aarhundrede).

Die fischpredigt.

(Efter en katholsk Legende om St. Antonius af Padua.)

Antonius zur Predig
Die Kirche findt ledig,
Er geht zu den Flüssen
Und predigt den Fischen;
Sie schlag'n mit den Schwänzen,
Im Sonnenschein glänzen.

Die Karpfen mit Rogen
Sind all hieher zogen,
Haben d'Mäuler aufrissen,
Sich Zuhörens beflissen:
Kein Predig niemalen
Den Karpfen so g'fallen.

Spitzgöschete Hechten,
Die immerzu fechten,
Sind eilend herschwommen
Zu hören den Frommen:
Kein Predig niemalen
Den Hechten so g'fallen.

Auch jene Phantasten,
So immer bei'm Fasten,
Die Stockfisch' ich meine,
Zur Predig erscheinen:
Kein Predig niemalen
Dem Stockfisch so g'fallen.

Gut Aalen und Hausen
Die Vornehme schmausen,
Die selber sich bequemen,
Die Predig vernehmen:
Kein Predig niemals
Den Aalen so g'fallen.

Auch Krebsen, Schildkroten,
Sonst langsame Boten,
Steigen eilend vom Grund,
Zu hören diesen Mund:
Kein Predig niemals
Den Krebsen so g'fallen.

Fisch grosse, Fisch kleine,
Vornehm' und gemeine,
Erheben die Köpfe
Wie verständ'ge Geschöpfe,
Auf Gottes Begehren
Antonium anhören.

Die Predig geendet,
Ein jedes sich wendet:
Die Hechte bleiben Diebe,
Die Aale viel lieben.
Die Predig hat g'fallen,
Sie bleiben wie Alle.

Die Krebs gehn zurücke,
Die Stockfisch bleiben dicke,
Die Karpfen viel fressen,
Die Predig vergessen.
Die Predig hat g'fallen,
Sie bleiben wie Alle.

ABRAHAM A SANCTA CLARA, født i Schwaben 1642, Augustiner-
munk, katholsk Folketaler i Wien, † 1709. Hans Prædikener

og gndelige Betragtninger (Huy und Pfuy der Welt o. s. v.) ere indklædte i en Mangfoldighed af Ordspil, Tankesprog og burleske, lunefulde Indfald. (Schiller har taget ham til Forbillede for Capucineren i „Wallensteins Leir“.)

II. F o l k e n i s e r.

Wer hat das schöne Liedel erdacht?
Es habens drei Gäns übers Wasser gebracht,
Zwei graue und eine weisse.

Räthsel um Räthsel.

Ei Jungfer, ich will ihr
Was aufzurathen geben,
Und wenn sie es erräht,
So heirath' ich sie:

Was für eine Jungfer
Ist ohne Zopf?
Was für ein Thurm
Ist ohne Knopf?

„Die Jungfer in der Wieg
Ist ohne Zopf,
Der Babylonisch Thurm
Hat keinen Knopf.“

Was für eine Strasse
Ist ohne Staub?
Welcher grüne Baum
Ist ohne Laub?

„Die Strasse auf der Donau
Ist ohne Staub,
Der grüne Tannenbaum
Ist ohne Laub.“

Was für ein König
Ist ohne Land?
Was für ein Wasser
Ist ohne Sand?

„Der König auf dem Schilde
Ist ohne Land,
Das Wasser in den Augen
Ist ohne Sand.“

Welches schöne Haus
Hat weder Holz noch Stein?
Welcher grüne Strauss
Hat keine Blümelein?

„Das kleine Schneckenhaus
Hat weder Holz noch Stein,
Der Strauss an dem Wirthshaus
Hat keine Blümelein.“

Was für ein Herz
Thut keinen Schlag?
Und was für ein Tag
Hat keine Nacht?

„Das Herz an einer Schnalle
Thut keinen Schlag,
Der allerjüngste Tag
Hat keine Nacht.“

Botschaft.

Wann du zu mein'm Schätzel kommst,
 Sag: ich liess sie grüssen;
 Wann sie fraget, wie mir's geht?
 Sag: auf beiden Füssen.

Wann sie fraget: ob ich krank?
 Sag: ich sei gestorben;
 Wann sie an zu weinen fangt,
 Sag: ich käme morgen.

Liebe.

Kein Feuer, keine Kohle kann brennen so heiss,
 Als heimliche Liebe, von der niemand nichts weiss,
 Von der niemand nichts weiss.

Keine Rose, keine Nelke kann blühen so schön,
 Als wenn zwei verliebte Seelen so bei einander stehn,
 So bei einander stehn.

Setze du mir einen Spiegel in's Herze hinein,
 Damit du kannst sehen, wie treu ich es mein',
 Wie treu ich es mein'.

Die Alte und die Junge.

Als ich ein jung Geselle war,
 Nahm ich ein steinalt Weib;
 Ich hatte sie kaum drei Tage, Ti Ta Tage,
 Da hat's mich schon gereut.

Da ging ich auf den Kirchhof
 Uud bat den lieben Tod:
 „Ach! lieber Tod von Basel*), Bi Ba Basel,
 Hol' mir mein' Alte fort.“

---

*) Efter en Pest (1439) lod man paa en Kirkegaardsmuur i Basel male en Række Billeder, i hvilke Døden, i Beenrads Skikkelse, byder en Munk,

Und als ich wieder nach Hause kam,
Mein' Alte war schon todt;
Ich spannt die Ross' an'n Wagen, Wi Wa Wagen,
Und fuhr mein' Alte fort.

Und als ich auf den Kirchhof kam,
Das Grab var schon gemacht:
„Ihr Träger, tragt fein sachte, si sa sachte,
Dass d'Alte nit erwacht.“

„Scharrt zu, scharrt zu, scharrt immerzu
Das alte böse Weib,
Sie hat ihr Lebetage, Ti Ta Tage,
Geplagt mein'n jungen Leib.“

Und als ich wieder nach Hause kam,
All' Winkel war'n mir zu weit;
Ich wart'te kaum drei Tage, Ti Ta Tage,
Und nahm ein junges Weib.

Das junge Weibel, das ich nahm,
Das schlug mich alle Tag';
„Ach! lieber Tod von Basel, Bi Ba Basel,
Hätt' ich mein' Alte noch!“

Der Schweizer.

Zu Strassburg auf der Schanz
Da ging mein Trauren an,
Das Alphorn hört ich drüben wohl anstimmen,
In's Vaterland musst' ich hinüber schwimmen,
Das ging nicht an.

Ein Stunde in der Nacht
Sie haben mich gebracht;

---

en Adelsfröken, en Kröbling o. A. op til Dands. Hentydningen hertil stemmer med, at Visen er opskreven, efter mundtlig Meddelelse, i Schweiz.

Sie führten mich gleich vor des Hauptmanns Haus,
Ach Gott, sie fischten mich im Strome auf,
Mit mir ist's aus.

Früh Morgens um zehn Uhr
Stellt man mich vor das Regiment:
Ich soll da bitten um Pardon,
Und ich bekomme doch meinen Lohn,
Das weiss ich schon.

Ihr Brüder allzumal,
Heut seht ihr mich zum letztenmal;
Der Hirtenbub ist doch nur Schuld daran,
Das Alphorn hat mir solches angethan,
Das klag' ich an.

Ihr Brüder alle drei,
Was ich euch bitt', erschießt mich gleich;
Verschont mein junges Leben nicht,
Schießt zu, dass das Blut 'raus spritzt,
Das bitt' ich euch.

O Himmelskönig Herr!
Nimm du meine arme Seele dahin,
Nimm sie zu dir in den Himmel ein,
Lass sie ewig bei dir sein
Und vergiss nicht mein.

Prinz Eugen vor Belgrad.

(1717.)

Prinz Eugen, der edle Ritter
Wollt dem Kaiser wiedrum kriegen
Stadt und Festung Belgrad;
Er liess schlagen einen Brücken.
Dass man kunnt' hinüber rücken
Mit d'r Armee wohl für die Stadt.

Als der Brucken nun war g'schlagen,
Dass man kunnt mit Stuck und Wagen
Frei passir'n den Donaufluss,
Bei Semlin schlug man das Lager,
Alle Türken zu verjagen,
Ihn'n zum Spott und zum Verdruss.

Am einundzwanzigsten August so eben
Kam ein Spion bei Sturm und Regen,
Schwur's dem Prinzen und zeigt's ihm an,
Dass die Türken futragiren,
So viel als man kunnt verspüren
An die dreimalhunderttausend Mann.

Als Prinz Eugenius dies vernommen,
Liess er gleich zusammen kommen
Sein' Generals und Feldmarschalls.
Er thät sie recht instrugiren,
Wie man sollt die Truppen führen
Und den Feind recht greifen an!

Ihr Konstabler auf der Schanze,
Spielet auf zum Krieges-Tanze
Mit Karthaunen gross und klein:
Mit den grossen, mit den kleinen
Auf die Türken, auf die Heiden,
Dass sie laufen alle davon!

Prinz Eugenius auf der Rechten
Thät als wie ein Löwe fechten
Als General und Feldmarschall.
Prinz Ludwig ritt auf und nieder:
Halt't euch brav, ihr deutschen Brüder,
Greift den Feind nur herzhaft an.

Prinz Ludwig der musst' aufgeben
Seinen Geist und junges Leben,
Ward getroffen von dem Blei.
Prinz Eugen war sehr betrübet,
Weil er ihn so sehr geliebet,
Liess ihn bringen nach Peterwardein.

Schneiderlied.

Die Schneider gaben ein Gastgebot
Und waren alle froh;
Da assen ihrer neune,
Ja neunmal neunzig neune,
Einen halben gebratenen Floh.

Und als sie nun gegessen,
Da waren sie voller Durst;
Da tranken ihrer neune,
Ja neunmal neunzig neune,
Aus einem Fingerhut.

Und als sie nun getrunken,
Da waren sie voller Tanz;
Da tanzten ihrer neune,
Ja neunmal neunzig neune,
Auf einem Kartenblatt.

Und als sie nun getanzet,
Da waren sie voller Schlafs
Da schliefen ihrer neune,
Ja neunmal neunzig neune,
Auf einem Halmen Stroh.

Und als sie nun so schliefen,
Da raschelt eine Maus;
Da sprangen ihrer neune,
Ja neunmal neunzig neune,
Zum Schlüsselloch hinaus.

OM FOLKEVISERNE. Folkesangen tilhører et tidligere Culturtrin end Digtekunsten som Kunst, men den er ikke indskrænket til Folkenes Barndom: der findes bestandig visse Samfundskredse, i hvilke der synges og digtes, uden at Driften dertil faaer nogen kunstnerisk Udvikling. Mellem Landboerne i deres rolige Hjem, Soldaterne i Felten, de vandrende Haandværkssvende er der digtet Viser til nye eller gamle Melodier; de digtedes, omformedes og forplantedes, og bleve indlemmede i Egnens ældre Viseforraad, uden at Nogen endnu tænkte paa at nedskrive dem. I de sidste Tider har man gjort sig Flid med at samle og udgive dem, saameget mere som de begyndte at forsvinde eller vige Pladsen for Arier og eftergjorte Folkesange, der hastig udbredes og hastig blive ombyttede med nye.

De oprindelige, fritvoxende Folkeviser kunne, ligesom Digternes Sange, være høist forskellige indbyrdes: Stoffet for dem kan være en Begivenhed, der stiger frem for Erindringen, eller blot en Sindsstemning, der trænger til at faae Luft; Grundtonen kan være hjertelig, tungsindig, overgiven, eller modsatte Stemninger kunne mødes og krydse hinanden; Sproget er gjerne fra først af et eller andet Landskabsmaal, og hyppig træffer man samme Vise (f. Ex. Liebe, Schneiderlied) indklædt paa flere Maader. Hvad der med al denne Forskjellighed er fælleds for de virkelige Folkeviser og tillige egent for dem, er en vis Troskyldighed i Opfindelse og Indklædning: de forstaae ikke at vrage en plat, dagligdags Vending eller en prosaisk Hentydning, og mærke endnu mindre til, at den netop kan fremhæve det Digteriske i Indholdet. Selv ved de ringere Viser, der nærme sig til rimet Prosa (f. Ex. Prinz Eugen), faaer man idetmindste Indtrykket af, at hvad der siges, er oprigtig meent. Hvor Tonen er fuldere, har den ægte Folkeviser et Præg af Umiddelbarhed i Tanker, Følelser og Udtryksmaade, der vidner om, at den er en Naturfrembringelse eller, som det hedder i det norske Stev, at „denne Vise har gjort sig selv.“

Derfor er den folkelige Visedigtning ikke blot i og for sig tiltalende, men ogsaa rig paa Vink om sit Folks Eiendommelighed og, under den høiere Digtekunsts Udvikling, vigtig som Modvægt mod fremmede Mønstre eller egen Forskruethed. I den tyske Litteratur

spores en Luftning fra Folkevisen navnlig hos Göthe og Digterne af den romantiske Skole (jfr. Samlingen: „des Knaben Wunderhorn“) og især hos Uhland, Chamisso og Heine.

III. Digtere.

Klopstock

(fremtraadte som Digter omtrent 1750).

Die frühen Gräber.

— — — — —,
 — — — — —;
 — — — — —,
 — — — — —,
 — — — — —,

Willkommen, o silberner Mond,
 Schöner, stiller Gefährt der Nacht!
 Du entfliehst? Eile nicht, bleib, Gedankenfreund;
 Sehet, er bleibt, das Gewölk wallte nur hin.

Des Mayes Erwachen ist nur
 Schöner noch, wie die Sommernacht,
 Wenn ihm Thau, hell wie Licht, aus der Locke träuft,
 Und zu dem Hügel herauf röthlich er kömmt.

Ihr Edleren, ach es bewächst
 Eure Maale schon ernstes Moos!
 O wie war glücklich ich, als ich noch mit euch
 Sahe sich röthen den Tag, schimmern die Nacht.

Das Lied von Teufsburg.

(Af: Hermann und die Fürsten.)

Schwester Cannä's, Winfelds Schlacht;
 Wir sahn dich, mit wehendem blutigen Haar,
 Mit dem Flammenblick der Vertilgung,
 Unter die Barden Walhalla's schweben!

Hermann sprach: Sieg oder Tod!

Die Römer: Sieg!

Und drohend flog ihr Adler.

Das war der erste Tag.

Sieg oder Tod! begann

Ihr Feldherr nun. Hermann schwieg,

Schlug! Der Adler flatterte.

Das war der zweite Tag.

Der dritte kam. Sie schrien: Flucht! oder Tod!

Flucht liess er den Freiheitsräubern nicht,

Flucht nicht den Säuglingsmördern!

Es war ihr letzter Tag.

Nur Boten liess er fliehn. Sie kamen nach Rom.

Zurück wehte der Mähnenbusch; die Lanze schleppte

Stäubend nach; bleich war ihr Antlitz!

So kamen die Boten nach Rom.

In seiner Halle sass der Imperator

Octavianus Cäsar Augustus.

Mit der Traube Nectar füllten die Schale

Penaten dem höheren Gott.

Die Flöte Lydia's schwieg vor der Boten Stimme,

Der höhere Gott rannt' an der Halle

Marmorsäule die Stirn: Varus, Varus!

Die Legionen, Varus!

Die Welteroberer zitterten jetzt

Für das Vaterland

Die Lanze zu heben; da rollt' unter den Weigernden

Das Todesloos!

Sie hat ihr Antlitz gewendet
 Die Siegesgöttin! ruften die Weigernden.
 (Wend' es auf ewig!) Er rufte: Varus, Varus!
 Die Legionen, Varus!

Schwester Cannä's, Winfelds Schlacht!
 Wir sahn dich, mit wehendem blutigen Haar,
 Mit dem Flammenblick der Vertilgung,
 Unter die Barden Walhalla's schweben!

KLOPSTOCK, født i Quedlinburg 1724, † 1803. Allerede i sit 24de Aar udgav han de første Sange af sit religiøse Heltedigt *Messias* (i Hexametre), der i Anlæg svarer til Miltons „*Tabte Paradiis*“; det udkom lidt efter lidt og blev især af den yngre Slægt modtaget med Begeistring. Fremdeles har han digtet religiøse, fædrelandske og elegiske Ode i antike Versemaal, uden Riim, og Dramaer over bibelske og gammeltyske Emner (die Hermanns-Schlacht o. s. v.). Hans Digtninger ere alle i den høie Stil (Seraph- eller Bardesprog) og læses ikke uden Vanskelighed: „de gjøre et Indtryk som ægte Digtværker, oversatte af en Philolog, der ikke er Digter.“

Klopstock havde i mange Aar en Pension af den danske Regjering og opholdt sig længere Tid i Kjøbenhavn.

Klopstocks yngre Venner.

I. Uofs.

Ein Volksmährchen.

(Af Idyllen: Luise.)

Einsmals kam ein Todter aus Mainz an die Pforte des
 Himmels,
 Poltert' und rief: Macht auf! Da schaute der heilige Petrus,
 Leise die Thür' aufschliessend, hervor, und fragte: Wer bist du?
 Trotzig erwiderte jener, den Ablasszettel erhebend:
 Ich? ein katholischer Christ, des allein heilbringenden
 Glaubens!

Setze dich dort auf die Bank! antwortete Petrus verschliessend.
 Hierauf kam ein Todter aus Zürich an die Pforte des Himmels,
 Poltert' und rief: Macht auf! Wer bist du? fragte der
 Jünger.

Ich? ein kalvinischer Christ, des allein heilbringenden
 Glaubens!

Dort auf die Bank! rief Petrus. Da kam auch ein Todter
 aus Hamburg,
 Poltert' und rief: Macht auf! Wer bist du? fragte der
 Jünger.

Ich? ein lutherischer Christ, des allein heilbringenden
 Glaubens!

Dort auf die Bank! rief Petrus, und schloss. Nun sassen
 die Gegner

Friedsam neben einander, und sahn, voll stiller Bewundrung,
 Sonnen und Mond' und Gestirn' aus scheinender Irre geordnet
 Zum einträchtigen Tanz; auch hörten sie rauschen harmonisch,
 Im viellautigen Chore, der seligen Völker und Engel
 Hallelujagesäng' und athmeten Blüthe des Lebens.

Aber ihr Herz schwoll über von unaussprechlicher Inbrunst;
 Und es erhob sich entzückt ihr heller Gesang: „Wir glauben
 „All' an Einen Gott!“ — Da mit Einmal sprangen die Flügel
 Auf mit Getön, dass weit von goldenem Glanze der Aether
 Leuchtete. Petrus erschien, und sprach mit freundlichem
 Lächeln:

Habt ihr jetzt euch besonnen, ihr thörichten Kinder? So
 kommt denn!

Der englische Homer.

„Wär' ich Homer gewesen, ich hätte das,“ — flüsterte Pope
 Vater Homerem ins Ohr, — „sicherlich also gesagt.“

— „Sicherlich hätt' ich es selber gesagt, wär' ich Pope
 gewesen.“ —

Flüsterte Vater Homer Popen ins Ohr, und verschwand.

Der gewesene Dichter.

Mit dickem Lorberkranz geschmückt
 Wird Matz im Brustbild' hier erblickt.
 Sein alter Koch betheurt indessen,
 Matz habe seinen Lorberkranz,
 Seitdem er bei ihm diene, ganz
 An Brühn und Braten aufgefressen.

Auf mehrere Bücher.

Dein redseliges Buch lehrt mancherlei Neues und Wahres.
 Wäre das Wahre nur neu, wäre das Neue nur wahr!

JOHANN HEINRICH VOSS, af en Bondefamilie i det Meklenborgske, født 1751, Rector i Eutin, siden kaldet til Heidelberg, † 1826.

Med grundig philologisk Lærdom forenede han Sikkerhed i Verskunsten og Følelse især for den jævne og hyggelige Side af Folkelivet. Næst forskellige lærde Afhandlinger og bidende Stridsskrifter, f. Ex. mod hans Ungdomsven Stolberg, da denne blev Katholik, har Voss skrevet Oversættelser af Homer, Virgil og flere Classikere, i Originalens Versemaal, og landlige Idyller i Hexametre, deriblandt nogle paa Plattysk; hans udførligste Idyl er „Luise.“

I sin Ungdom stiftede Voss med Hölty, Stolberg og flere unge Digtere i Göttingen det saakaldte Hainbund, helliget „Venskab, Digtekunst og Dyd.“ Vennerne samledes, bekrandsede med tysk Egelev; de sværmede for Klopstock og brugte Wielands Skrifter til Fidibus.

---

2. Bürger.

Af: Lenore*).

Und aussen, horch! ging's trap trap trap,
 Als wie von Rosseshufen;

---

*) Tanken til denne Ballade skal være fremkaldt ved en Folkevises:

Es stehn die Stern' am Himmel,
 Es scheint der Mond so hell,
 Die Todten reiten schnell.

Mach auf, mein Schatz, dein Fenster! — o. s. v.

Und klirrend stieg ein Reiter ab
An des Geländers Stufen;
Und horch! und horch! den Pfortenring
Ganz lose, leise, klinglingling!
Dann kamen durch die Pforte
Vernehmlich diese Worte:

„Holla, Holla! Thu auf, mein Kind!
Schläfst, Liebchen, oder wachst du?
Wie bist noch gegen mich gesinnt?
Und weinst oder lachst du?“ —
„Ach, Wilhelm, du? So spät bei Nacht?
Geweinet hab' ich und gewacht,
Ach, grosses Leid erlitten!
Wo kommst du hergeritten?“ —

„Wir satteln nur um Mitternacht.
Weit ritt ich her von Böhmen.
Ich habe spät mich aufgemacht,
Und will dich mit mir nehmen.“ —
„Ach, Wilhelm, erst herein geschwind!
Den Hagedorn durchsaust der Wind:
Herein, in meinen Armen,
Herzliebster, zu erwärmen!“ —

„Lass sausen durch den Hagedorn,
Lass sausen, Kind, lass sausen!
Der Rappe scharrt; es klirrt der Sporn:
Ich darf allhier nicht hausen.
Komm, schürze, spring' und schwing dich
Auf meinen Rappen hinter mich!
Muss heut' noch hundert Meilen
Mit dir in's Brautbett eilen.“

„Ach! wolltest hundert Meilen noch
Mich heut' in's Brautbett tragen?

Und horch, es brummt die Glocke noch,
Die elf schon angeschlagen.“ —
„Sieh hin, sieh her! der Mond scheint hell.
Wir und die Todten reiten schnell.
Ich bringe dich, zur Wette,
Noch heut' in's Hochzeitbette.“ —

„Sag an, wo ist dein Kämmerlein?
Wo, wie dein Hochzeitbettchen?“ —
„Weit, weit von hier! Still, kühl und klein!
Sechs Bretter und zwei Brettchen!“ —
„Hat's Raum für mich?“ — „Für dich und mich!
Komm, schürze, spring' und schwinge dich!
Die Hochzeitgäste hoffen;
Die Kammer steht uns offen.“ —

Schön Liebchen schürzte, sprang und schwang
Sich auf das Ross behende;
Wohl um den trauten Reiter schlang
Sie ihre Liljenhände;
Und hurre hurre, hop hop hop!
Ging's fort in sausendem Galopp,
Dass Ross und Reiter schnoben,
Und Kies und Funken stoben.

Zur rechten und zur linken Hand,
Vorbei vor ihren Blicken,
Wie flogen Anger, Heid' und Land!
Wie donnerten die Brücken! —
„Graut Liebchen auch? — der Mond scheint hell!
Hurrah! die Todten reiten schnell!
Graut Liebchen auch vor Todten?“ —
„Ach nein! Doch lass die Todten!“ —

Die Jünger.

Ein Harfner hatt' ein Harfenspiel
 Für seine Hand ersonnen;
 D'rauf hatt' er süßen Lobes viel
 Im Land' umher gewonnen.

Keck stahl das Harfenspiel ein Schwarm
 Von Affen gleichen Jüngern,
 Und quälte sich, dass Gott erbarm',
 Dem Harfner nachzufingern.

Viel Glück, viel Glück zum Ehrenschaus,
 Ihr ruhmbeßnen Jünger!
 Die Harfe macht's allein nicht aus,
 Stehlt ihm auch Hand und Finger!

Gr. v. Gänsewitz zum Kammerdiener.

Befelht doch draussen, still zu bleiben!
 Ich muss itzt meinen Nahmen schreiben.

BÜRGER, født i det Halberstadtske 1748, Professor i Göttingen,
 † 1794.

Under Paavirkning af de da nylig udgivne gammel engelske og skotske Kjempeviser (udg. af Percy) har han digtet Romancer og Ballader af en frisk, folkelig Tone, som fandt megen Gjenklang (Lenore; der wilde Jäger; der Kaiser und der Abt). Nogle af hans lyriske Digte ere Sonetter. Bürger skal i Forening med Lichtenberg have forfattet Folkebogen „Münchhausens Reiser.“

---

3. Claudius.

Abendlied.

Der Mond ist aufgegangen,
 Die goldnen Sternlein prangen
 Am Himmel hell und klar.

Der Wald steht schwarz und schweiget,
Und aus den Wiesen steigt
Der weisse Nebel wunderbar.

Wie ist die Welt so stille,
Und in der Dämmerung Hülle
So traulich und so hold!
Als eine stille Kammer,
Wo ihr des Tages Jammer
Verschlafen und vergessen sollt.

Seht ihr den Mond dort stehen? —
Er ist nur halb zu sehen,
Und ist doch rund und schön!
So sind wohl manche Sachen,
Die wir getrost belachen,
Weil unsre Augen sie nicht sehn.

Wir stolze Menschenkinder
Sind eitel arme Sünder,
Und wissen gar nicht viel.
Wir spinnen Luftgespinnste
Und suchen viele Künste,
Und kommen weiter von dem Ziel.

Gott, lass uns dein Heil schauen,
Auf nichts Vergänglichs trauen,
Nicht Eitelkeit uns freun!
Lass uns einfältig werden,
Und vor dir hier auf Erden
Wie Kinder froh und fröhlich sein!

Wollst endlich sonder Grämen
Aus dieser Welt uns nehmen
Durch einen sanften Tod!

Und wenn du uns genommen,
Lass uns im Himmel kommen,
Du unser Herr und unser Gott!

So legt euch denn, ihr Brüder,
In Gottes Namen nieder;
Kalt ist der Abendhauch.
Verschon uns, Gott! mit Strafen,
Und lass uns ruhig schlafen!
Und unsern kranken Nachbar auch.

Der Mensch.

Empfangen und genähret
Vom Weibe wunderbar
Kömmt er und sieht und höret,
Und nimmt des Trugs nicht wahr;
Gelüstet und begehret,
Und bringt sein Thränlein dar;
Verachtet und verehret;
Hat Freude und Gefahr;
Glaubt, zweifelt, wähnt und lehret,
Hält Nichts und Alles wahr;
Erbauet und zerstöret,
Und quält sich immerdar;
Schläft, wachet, wächst und zehret;
Trägt braun und graues Haar etc.
Und alles dieses währet,
Wenn's hoch kommt, achtzig Jahr.
Denn legt er sich zu seinen Vätern nieder,
Und er kömmt nimmer wieder.

Fuchs und Pferd.

Einst wurden Fuchs und Pferd,
Warum, das weiss ich nicht, auch hat es mich verdrossen,

Denn mir sind beide Thiere werth,
 In einen Käfigt eingeschlossen.
 Das Pferd fing weidlich an zu treten
 Vor Ungeduld, und trat
 Den armen Reinke Fuchs, der nichts an Füßen hat.
 „Das nun hätt' ich mir wohl verboten:
 „Tret' er mich nicht, Herr Pferd! ich will ihn auch nicht
 treten.“

Grabſchrift auf den Windmüller Jackson.

Hier liegt der Müller Jackson!
 Er lebte vom Winde mit lieben Weib und Knaben!
 Es leben auch sonst noch Viele davon,
 Die keine Mühle haben.

CLAUDIUS, født i det Holsteenske 1740, Embedsmand i Wandsbeck,
 † 1815.

Under Navnet Wandsbecker Bote udgav han korte Anmeldelser
 af Hovedværker i den nyeste Litteratur, Betragtninger og mindre
 Digte, med et eiendommeligt Præg af Fromhed og barnligt Lune.

Wieland

(samtidig med Klopstock).

Af: Oberon.

Noch einmal sattelt mir den Hippogriphen, ihr Musen,
 Zum Ritt in's alte romantische Land!
 Wie lieblich um meinen entfesselten Busen
 Der holde Wahnsinn spielt! Wer schlang das magische Band
 Um meine Stirne? Wer treibt von meinen Augen den Nebel,
 Der auf der Vorwelt Wundern liegt?
 Ich seh' in buntem Gewühl, bald siegend, bald besiegt,
 Des Ritters gutes Schwert, der Heiden blinkende Säbel.

Vergebens knirscht des alten Sultans Zorn,
Vergebens dräut ein Wald von starren Lanzen:
Es tönt in lieblichem Ton das elfenbeinerne Horn,
Und, wie ein Wirbel, ergreift sie alle die Wuth zu tanzen;
Sie drehen im Kreise sich um, bis Sinn und Athem entgeht.
Triumph, Herr Ritter, Triumph! Gewonnen ist die Schöne.
Was säumt ihr? Fort! der Wimpel weht;
Nach Rom, dass euern Bund der heil'ge Vater kröne!

Nur dass der süssen verbotenen Frucht
Euch ja nicht vor der Zeit gelüste!
Geduld! der freundlichste Wind begünstigt eure Flucht,
Zwei Tage noch, so winkt Hesperiens gold'ne Küste.
O rette, rette sie, getreuer Scherasmin,
Wenn's möglich ist! — Umsonst! die trunk'nen Seelen hören
Sogar den Donner nicht. Unglückliche, wohin
Bringt euch ein Augenblick! Kann Liebe so bethören?

In welches Meer von Jammer stürzt sie euch!
Wer wird den Zorn des kleinen Halbgotts schmelzen?
Ach! wie sie Arm in Arm sich auf den Wogen wälzen!
Noch glücklich durch den Trost, zum wenigsten zugleich
Eins an des andern Brust zu sinken in's Verderben.
Ach! hofft es nicht! Zu sehr auf euch erbot,
Versagt euch Oberon sogar den letzten Trost,
Den armen letzten Trost des Leidenden, zu sterben!

Zu strengern Qualen aufgespart
Seh' ich sie hilflos, nackt, am öden Ufer irren;
Ihr Lager eine Kluft, mit einer Hand voll dürrer
Halb faulem Schilf bestreut! und Beeren wilder Art,
Die kärglich hier und dort an kahlen Hecken schmoren,
All' ihre Kost! In dieser dringenden Noth
Kein Hüttenrauch von fern, kein hülfewinkend Boot,
Glück, Zufall und Natur zu ihrem Fall verschworen!

Und noch ist nicht des Rächers Zorn erweicht,
 Noch hat ihr Elend nicht die höchste Stuf' erreicht;
 Es nährt nur ihre strafbar'n Flammen,
 Sie leiden zwar, doch leiden sie beisammen.
 Getrennt zu sein, so wie in Donner und Blitz
 Der wilde Sturm zwei Bruderschiffe trennet,
 Und ausgelöscht, wenn im geheimsten Sitz
 Der Hoffnung noch ein schwaches Flämmchen brennet:

Dies fehlte noch! — O du, ihr Genius einst, ihr Freund!
 Verdient, was Liebe gefehlt, die Rache sonder Gränzen?
 Weh' euch! Noch seh' ich Thränen in seinen Augen glänzen;
 Erwartet das Aergste, wenn Oberon weint! —
 Doch, Muse, wohin reisst dich die Adlersschwinge
 Der hohen trunk'nen Schwärmerei?
 Dein Hörer steht bestürzt, er fragt sich, was dir sei,
 Und deine Gesichte sind ihm geheimnissvolle Dinge.

Komm, lass dich nieder zu uns auf diesen Kanapee,
 Und — statt zu rufen, ich seh', ich seh —
 Was niemand sieht als du — erzähl' uns fein gelassen,
 Wie alles sich begab. Sieh, wie mit lauschendem Mund
 Und weit geöffnetem Auge die Hörer alle passen,
 Geneigt zum gegenseitigen Bund,
 Wenn du sie täuschen kannst, sich willig täuschen zu lassen.
 Wohlan! so höret denn die Sache aus dem Grund!

WIELAND, født i det Würtembergske 1733, Prindseopdrager i Weimar, † 1813.

Han hørte i sin Ungdom til de „seraphiske“ Digtere, men slog snart over i en lettere Tone, idet han sluttete sig til den franske og engelske Skoles Fritænkere og skjønnne Aander. Han har skrevet filosofiserende Romaner (Agathon o. fl.); hvortil Rammen gjerne er hentet fra den græske Oldtid, medens Tankegangen er moderne; paa Vers: et romantisk Heltedigt Oberon, komiske

Fortællinger og en frit omskrivende Oversættelse af Horats's Breve. Hans Stil har Præget af en aandrig Conversation; i Mod-sætning til Klopstock hævdede han tillige Brugen af Rimet.

Lesſing

(samtidig med Klopstock).

Der Ring.

(Af: Nathan der Weise.)

Vor grauen Jahren lebt' ein Mann in Osten,
Der einen Ring von unschätzbarem Werth
Aus lieber Hand besass. Der Stein war ein
Opal, der hundert schöne Farben spielte,
Und hatte die geheime Kraft, vor Gott
Und Menschen angenehm zu machen, wer
In dieser Zuversicht ihn trug. Was Wunder,
Dass ihn der Mann in Osten darum nie
Vom Finger liess, und die Verfügung traf,
Auf ewig ihn bei seinem Hause zu
Erhalten? Nämlich so: Er liess den Ring
Von seinen Söhnen dem Geliebtesten;
Und setzte fest, dass dieser wiederum
Den Ring von seinen Söhnen dem vermache,
Der ihm der liebste sei: und stets der Liebste,
Ohn' Ansehn der Geburt, in Kraft allein
Des Rings, das Haupt, der Fürst des Hauses werde.

So kam nun dieser Ring, von Sohn zu Sohn,
Auf einen Vater endlich von drei Söhnen;
Die alle drei ihm gleich gehorsam waren,
Die alle drei er folglich gleich zu lieben
Sich nicht entbrechen konnte. — Was zu thun?
Er sendet ingeheim zu einem Künstler,
Bei dem er, nach dem Muster seines Ringes,
Zwei andere bestellt, und weder Kosten

Noch Mühe sparen heisst, sie jenem gleich,
Vollkommen gleich zu machen. Das gelingt
Dem Künstler. Da er ihm die Ringe bringt,
Kann selbst der Vater seinen Musterring
Nicht unterscheiden. Froh und freudig ruft
Er seine Söhne, jeden insbesondre;
Gibt jedem insbesondre seinen Segen —
Und seinen Ring, — und stirbt.

Kaum war der Vater todt, so kömmt ein jeder
Mit seinem Ring, und jeder will der Fürst
Des Hauses sein. Man untersucht, man zankt,
Man klagt. Umsonst; der rechte Ring war nicht
Erweislich, — fast so unerweislich, als
Uns jetzt der rechte Glaube. — Wie gesagt; die Söhne
Verklagten sich; und jeder schwur dem Richter,
Unmittelbar aus seines Vaters Hand
Den Ring zu haben, — wie auch wahr! — nachdem
Er von ihm lange das Versprechen schon
Gehabt, des Ringes Vorrecht einmal zu
Geniessen, — wie nicht minder wahr! —

Der Richter sprach: ich höre ja, der rechte Ring
Besitzt die Wunderkraft, beliebt zu machen,
Vor Gott und Menschen angenehm. Das muss
Entscheiden! Denn die falschen Ringe werden
Doch das nicht können! — Nun; wen lieben zwei
Von euch am meisten? — Macht, sagt an! — Ihr schweigt?
Die Ringe wirken nur zurück? und nicht
Nach aussen? Jeder liebt sich selber nur
Am meisten? O, so seid ihr alle drei
Betrogene Betrüger, eure Ringe
Sind alle drei nicht ächt!

Es strebe von euch jeder um die Wette,
Die Kraft des Steins in seinem Ring an Tag

Zu legen! komme dieser Kraft mit Sanftmuth,
 Mit herzlicher Verträglichkeit, mit Wohlthun,
 Mit innigster Ergebenheit in Gott,
 Zu Hülff! Und wenn sich dann der Steine Kräfte
 Bei euern Kindes-Kindeskindern äussern:
 So lad' ich über tausend tausend Jahre
 Sie wiederum von diesen Stuhl. Da wird
 Ein weiser Mann auf diesem Stuhle sitzen,
 Als ich, und sprechen. —

Das schlimmste Thier.

Wie heisst das schlimmste Thier mit Namen?
 So fragt' ein König einen weisen Mann.
 Der Weise sprach: Von wilden heisst's Tyrann,
 Und Schmeichler von den zahmen.

Die Beredsamkeit.

Freunde, Wasser machet stumm;
 Lernet dieses an den Fischen.
 Doch beim Weine kehrt sichs um;
 Dieses lernt an unsern Tischen.
 Was für Redner sind wir nicht,
 Wenn der Rheinwein aus uns spricht!
 Wir ermahnen, streiten, lehren;
 Keiner will den andern hören.

Grabchrift auf Voltaire.

Hier liegt — wenn man euch glauben wollte,
 Ihr frommen Herrn! — der längst hier liegen sollte.
 Der liebe Gott verzeih' aus Gnade
 Ihm seine Henriade,
 Und seine Trauerspiele,
 Und seiner Verschen viele!
 Denn was er sonst ans Licht gebracht,
 Das hat er ziemlich gut gemacht.

Die Sinngedichte an den Leser.

Wer wird nicht einen Klopstock loben?
 Doch wird ihn jeder lesen? — Nein.
 Wir wollen weniger erhoben
 Und fleissiger gelesen sein.

LESSING er født 1729 i Lausitz. Han begyndte tidlig sin Forfattervirksomhed. Han døde som Bibliothekar i Wolfenbüttel 1781.

Under et udvortes som indvortes bevæget Liv udbredte han friere Anskuelser om Kunst, Litteratur og Religion, baade som Digter og som Kritiker. Hans klare, aandfulde Kritik var ikke mindre rettet mod det Overspændte eller Blødagtige i Tidens nye Bestræbelser, end mod stærknede Regler og Fordomme (den franske Smag i Tragedien, Theologernes Ufordragelighed). Derved fik Lessing saameget større Betydning, som han levede i en Overgangstid for den tyske Litteratur.

Han har digtet Sørgespillet Emilie Galotti og Skuespillet Nathan den Vise, desuden nogle satiriske Smaadigte og Fabler. Hans Afhandlinger, af dramaturgisk, litterært, culturbhistorisk Indhold, bære paa eengang Videnskabens og Kunstens Præg; en af de større er „Laocoon eller Poesiens og Maleriets Grændser.“

Herder.

Am stillen freitag.

Er ruhet nun!
 Ich werde ruh'n,
 Wie er, im kühlen Grabe!
 Wenn ich, lebt' ich, ach! wie er,
 Ausgelebet habe.

Er ruhet nun!
 Du konntest ruh'n,
 Vollbracht dein schönes Leben,
 Thätig, duldend, ach! das kann
 Ruh' im Tode geben.

Auch dornumlaubt,
Ersank sein Haupt
Sanft, ohne Freundesküssen,
Auf ein brechend edles Herz,
Auf ein froh Gewissen.

Sei, Jesu, du
Mir Bild der Ruh',
Mir ewig Bild im Leben!
Wallen lass mich sanft an's Grab,
Froh mich Gott einst geben.

Er ruhet nun!
Ich werde ruh'n,
Wie er, im kühlen Grabe!
Wenn ich, lebt' ich, ach! wie er,
Einst gelebet habe.

Die Raupe und der Schmetterling.

Freund, der Unterschied der Erdendinge
Scheinet gross und ist so oft geringe;
Alter und Gestalt und Raum und Zeit
Sind ein Traumbild nur der Wirklichkeit.

Träg' und matt, auf abgezehrten Sträuchen
Sah ein Schmetterling die Raupe schleichen,
Und erhob sich fröhlich, argwohnfrei,
Dass er Raupe selbst gewesen sei.

Traurig schlich die alternde zum Grabe:
„Ach, dass ich umsonst gelebet habe!
Sterbe kinderlos und wie gering!
Und da fliegt der schöne Schmetterling.“

Aengstig spann sie sich in ihre Hülle,
 Schief, und als der Mutter Lebensfülle
 Sie erweckte, währte sie sich neu,
 Wusste nicht, was sie gewesen sei.

Freund, ein Traumreich ist das Reich der Erden.
 Was wir waren? was wir einst noch werden?
 Niemand weiss es; glücklich sind wir blind;
 Lass uns Eins nur wissen, was wir sind.

Der Mond.

Und grämt dich, Edler, noch ein Wort
 Der kleinen Neidgesellen?
 Der hohe Mond, er leuchtet dort,
 Und lässt die Hunde bellen —
 Und schweigt und wandelt ruhig fort,
 Was Nacht ist aufzuhellen.

HERDER, født i Østpreussen 1744 i fattige Kaar, Biskop i Weimar, † 1803.

Han var en frugtbar, mangesidig Forfatter, nærmest paavirket af Theosofen Hamann i Königsberg (kaldet „der Magus aus Norden“) og af Lessing. I Modsætning til den moderne franske Oplysning stræbte han navnlig at vække Sands for en religiøs-poetisk Betragtning af Livet og Historien, og fremhævede Folkedigtningen som det oprindeligste Udtryk af Folkenes Aand.

Herders Afhandlinger („Idee til Historiens Philosophi“, „den hebraiske Poesies Aand“ o. fl.) vandt almindelig Indgang. I bunden Stil har han skrevet Parabler, Legender og mindre Digte og oversat det spanske Heltedigt Cid samt et Udvalg af nordiske, slaviske og sydeuropæiske Folkeviser.

Göthe

(födt 1749, fremtraadte omtrent 1770, † 1832).

Was ich irrte, was ich strebte.
Was ich litt und was ich lebte,
Sind hier Blumen nur im Strauss.

Der Snger.

Was hör' ich draussen vor dem Thor,
Was auf der Brücke schallen?
Lass den Gesang vor unserm Ohr
Im Saale widerhallen!
Der König sprach's, der Page lief;
Der Knabe kam, der König rief:
Lasst mir herein den Alten!

Gegrüsset seid mir, edle Herrn,
Gegrüsst ihr, schöne Damen!
Welch reicher Himmel! Stern bei Stern!
Wer kennet ihre Namen?
Im Saal voll Pracht und Herrlichkeit
Schliesst, Augen, euch; hier ist nicht Zeit,
Sich staunend zu ergetzen.

Der Sänger drückt' die Augen ein
Und schlug in vollen Tnen;
Die Ritter schauten muthig drein,
Und in den Schoos die Schönen.
Der König, dem das Lied gefiel,
Liess, ihn zu ehren für sein Spiel,
Eine goldne Kette reichen.

Die goldne Kette gib mir nicht,
Die Kette gib den Rittern,
Vor deren khnem Angesicht
Der Feinde Lanzen splintern;

Gib sie dem Kanzler, den du hast,
Und lass ihn noch die goldne Last
Zu andern Lasten tragen.

Ich singe wie der Vogel singt,
Der in den Zweigen wohnt;
Das Lied, das aus der Kehle dringt,
Ist Lohn, der reichlich lohnet.
Doch darf ich bitten, bitt' ich eins:
Lass mir den besten Becher Weins
In purem Golde reichen.

Er setzt' ihn an, er trank ihn aus:
O Trank voll süsser Labe!
O wohl dem hochbeglückten Haus,
Wo das ist kleine Gabe!
Ergeht's euch wohl, so denkt an mich,
Und danket Gott so warm, als ich
Für diesen Trunk euch danke.

Gretchen. 1.

(Af Faust.)

Meine Ruh' ist hin,
Mein Herz ist schwer;
Ich finde sie nimmer
Und nimmermehr.

Wo ich ihn nicht hab',
Ist mir das Grab,
Die ganze Welt
Ist mir vergällt.

Mein armer Kopf
Ist mir verrückt,
Mein armer Sinn
Ist mir zerstückt.

Meine Ruh' ist hin,
Mein Herz ist schwer;
Ich finde sie nimmer
Und nimmermehr.

Nach ihm nur schau' ich
Zum Fenster hinaus,
Nach ihm nur geh' ich
Aus dem Haus.

Sein hoher Gang,
Sein' edle Gestalt,
Seines Mundes Lächeln,
Seiner Augen Gewalt —

Und seiner Rede
Zauberfluss,
Sein Händedruck
Und, ach, sein Kuss!

Meine Ruh' ist hin,
Mein Herz ist schwer;
Ich finde sie nimmer
Und nimmermehr.

Mein Busen drängt
Sich nach ihm hin.
Ach, dürft' ich fassen
Und halten ihn!

Und küssen ihn,
So wie ich wollt',
An seinen Küssen
Vergehen sollt'!

Gretchen. 2.

(Af Faust.)

Ach neige,
Du Schmerzenreiche,
Dein Antlitz gnädig meiner Noth!

Das Schwert im Herzen,
Mit tausend Schmerzen
Blickst auf zu deines Sohnes Tod

Zum Vater blickst du,
Und Seufzer schickst du
Hinauf um sein' und deine Noth.

Wer fühlet,
Wie wühlet
Der Schmerz mir im Gebein?
Was mein armes Herz hier banget,
Was es zittert, was verlangt,
Weisst nur du, nur du allein!

Wohin ich immer gehe,
Wie weh, wie weh, wie wehe
Wird mir im Busen hier!
Ich bin, ach, kaum alleine,
Ich wein', ich wein', ich weine,
Das Herz zerbricht in mir.

Die Scherben vor meinem Fenster
Bethaut' ich mit Thränen, ach!
Als ich am frühen Morgen
Dir diese Blumen brach.

Schien hell in meine Kammer
Die Sonne früh herauf,
Sass ich in allem Jammer
In meinem Bett schon auf.

Hilf! rette mich von Schmach und Tod!
 Ach neige,
 Du Schmerzenreiche,
 Dein Antlitz gnädig meiner Noth!

Wandrer's Nachtfied.

Ueber allen Gipfeln
 Ist Ruh',
 In allen Wipfeln
 Spürest du
 Kaum einen Hauch;
 Die Vögelein schweigen im Walde.
 Warte nur, balde
 Ruhest du auch.

Gern in stillen Melancholien.

(Af: Scherz, List und Rache.)

Gern in stillen Melancholien
 Wandl' ich an dem Wasserfall,
 Und in süßen Melodien
 Locket mich die Nachtigall.

Doch hör' ich auf Schalmayen
 Den Schäfer nur blasen!
 Gleich möcht' ich mit zum Reihen
 Und tanzen und rasen,
 Und toller und toller
 Wird's immer mit mir.

Seh' ich eine Nase,
 Möcht' ich sie zupfen;
 Seh' ich Perücken,
 Möcht' ich sie rupfen;

Seh' ich einen Rücken,
Möcht' ich ihn patschen;
Seh' ich eine Wange,
Möcht' ich sie klatschen.

Hör' ich Schalmayen,
Lauf' ich zum Reihen;
Toller und toller
Wird's immer mit mir.

Nur in stillen Melancholien
Wandl' ich an dem Wasserfall,
Und in süßen Melodien
Locket mich die Nachtigall.

Prometheus.

(1773.)

Bedecke deinen Himmel, Zeus!
Mit Wolkendunst,
Und übe, dem Knaben gleich,
Der Disteln köpft,
An Eichen dich und Bergeshöhn:
Musst mir meine Erde
Doch lassen stehn,
Und meine Hütte, die du nicht gebaut,
Und meinen Herd,
Um dessen Gluth
Du mich beneidest.

Ich kenne nichts Aermers
Unter der Sonn', als euch, Götter!
Ihr nähret kümmerlich
Von Opfersteuern
Und Gebetshauch
Eure Majestät,

Und darbtet, wären
Nicht Kinder und Bettler
Hoffnungsvolle Thoren.

Da ich ein Kind war,
Nicht wusste wo aus noch ein,
Kehrt' ich mein verirrtes Auge
Zur Sonne, als wenn drüber wär'
Ein Ohr, zu hören meine Klage,
Ein Herz, wie mein's,
Sich des Bedrängten zu erbarmen.

Wer half mir
Wider der Titanen Uebermuth?
Wer rettete vom Tode mich,
Von Sklaverei?
Hast du nicht Alles selbst vollendet,
Heilig glühend Herz?
Und glühtest jung und gut,
Betrogen, Rettungsdank
Dem Schlafenden da droben?

Ich dich ehren? Wofür?
Hast du die Schmerzen gelindert
Je des Beladenen?
Hast du die Thränen gestillet
Je des Geängsteten?
Hat nicht mich zum Manne geschmiedet
Die allmächtige Zeit
Und das ewige Schicksal,
Meine Herren und deine?

Wähntest du etwa,
Ich sollte das Leben hassen,

In Wüsten fliehen,
Weil nicht alle
Blüthenträume reiften?

Hier sitz' ich, forme Menschen
Nach meinem Bilde,
Ein Geschlecht, das mir gleich sei,
Zu leiden, zu weinen,
Zu geniessen und zu freuen sich,
Und dein nicht zu achten,
Wie ich!

Mignon.

(Af: Wilhelm Meisters Lehrjahre.)

Kennst du das Land? wo die Citronen blühn,
Im dunkeln Laub die Gold-Orangen glühn,
Ein sanfter Wind vom blauen Himmel weht,
Die Myrte still und hoch der Lorbeer steht,
Kennst du es wohl? — Dahin! Dahin
Möcht' ich mit dir, o mein Geliebter, ziehn.

Kennst du das Haus? Auf Säulen ruht sein Dach,
Es glänzt der Saal, es schimmert das Gemach,
Und Marmorbilder stehn und sehn mich an:
Was hat man dir, du armes Kind, gethan?
Kennst du es wohl? — Dahin! Dahin
Möcht' ich mit dir, o mein Beschützer, ziehn.

Kennst du den Berg und seinen Wolkensteg?
Das Mauthier sucht im Nebel seinen Weg,
In Höhlen wohnt der Drachen alte Brut,
Es stürzt der Fels und über ihn die Flut.
Kennst du ihn wohl? — Dahin! Dahin
Geht unser Weg! o Vater, lasst uns ziehn!

Italien.

(Af: Venetianische Epigramme.)

Emsig wallet der Pilger! Und wird er den Heiligen finden?
 Hören und sehen den Mann, welcher die Wunder gethan?
 Nein, es führte die Zeit ihn hinweg: du findest nur Reste,
 Seinen Schädel, ein Paar seiner Gebeine verwahrt.
 Pilgrime sind wir Alle, die wir Italien suchen;
 Nur ein zerstreutes Gebein ehren wir gläubig und froh.

Af: Hermann und Dorothea.

Da versetzte der Sohn bescheiden dem dringenden Vater:
 Wirklich, mein Wille war auch, wie Eurer, eine der Töchter
 Unsers Nachbars zu wählen. Wir sind zusammen erzogen,
 Spielten neben dem Brunnen am Markt in früheren Zeiten,
 Und ich habe sie oft vor der Knaben Wildheit beschützt;
 Doch das ist lange schon her; es bleiben die wachsenden
 Mädchen

Endlich billig zu Haus und fliehn die wilderen Spiele.
 Wohlgezogen sind sie gewiss! Ich ging auch zu Zeiten
 Noch aus alter Bekanntschaft, so wie Ihr es wünschtet,
 hinüber;

Aber ich konnte mich nie in ihrem Umgang erfreuen,
 Denn sie tadelten stets an mir, das musst' ich ertragen:
 Gar zu lang war mein Rock, zu grob das Tuch, und die
 Farbe

Gar zu gemein, und die Haare nicht recht gestutzt und
 gekräuselt.

Endlich hatt' ich im Sinne, mich auch zu putzen, wie jene
 Handelsbübchen, die stets am Sonntag drüben sich zeigen,
 Und um die, halbseiden, im Sommer das Läppchen herum-
 hängt.

Aber noch früh genug merkt' ich, sie hatten mich immer
 zum besten;

Und das war mir empfindlich, mein Stolz war beleidigt:
doch mehr noch

Kränkte mich's tief, dass so sie den guten Willen verkannten,
Den ich gegen sie hegte, besonders Minchen, die jüngste.
Denn so war ich zuletzt an Ostern hinübergegangen,
Hatte den neuen Rock, der jetzt nur oben im Schrank
hängt,

Angezogen und war frisirt wie die übrigen Bursche.
Als ich eintrat, kicherten sie; doch zog ich's auf mich nicht.
Minchen sass am Clavier; es war der Vater zugegen,
Hörte die Töchterchen singen, und war entzückt und in Laune
Manches verstand ich nicht, was in den Liedern gesagt war;
Aber ich hörte viel von Pamina, viel von Tamino,
Und ich wollte doch auch nicht stumm sein! Sobald sie
geendet,

Fragt' ich dem Texte nach, und nach den beiden Personen.
Alle schwiegen darauf und lächelten; aber der Vater
Sagte: Nicht wahr, mein Freund, Er kennt nur Adam und
Eva?

Niemand hielt sich alsdann, und laut auf lachten die
Mädchen,
Laut auf lachten die Knaben, es hielt den Bauch sich der
Alte.

Fallen liess ich den Hut vor Verlegenheit, und das Gekicher
Dauerte fort und fort, so viel sie auch sangen und spielten.
Und ich eilte beschämt und verdriesslich wieder nach Hause.
Hängte den Rock in den Schrank, und zog die Haare
herunter

Mit den Fingern, und schwur nicht mehr zu betreten die
Schwelle.

Und ich hatte wohl Recht; denn eitel sind sie und lieblos,
Und ich höre, noch heiss' ich bei ihnen immer Tamino.

JOHANN WOLFGANG GÖTHE er født 1749 i den frie Rigsstad Frankfurt am Main, hvor hans Fader var Raadsherre.

Han var fra Ungdom af i stærk aandelig Bevægelse og Sjælen i sin Omgangskreds; i Livet som i Litteraturen søgte han Midler til at fremme sin alsidige Uddannelse. Efter sin Faders Ønske gik han i Universitetsaarene til Leipzig og Strasburg for at studere Retslære, der dog ikke tiltalte ham som de øvrige Videnskaber. Af tyske Forfattere havde blandt Andre Lessing og Winckelmann ved deres Skrifter, Herder og Lavater tillige ved deres personlige Omgang en blivende Indflydelse paa ham. Men hans egentlige Aandsnæring var egne Iagttagelser og Livserfaringer, og disse havde saameget rigere Indhold, som der i hans Væsen var noget Uimodstaaeligt, der hurtig bragte ham i Forhold til de forskjelligste Mennesker. Göthe fremtraadte allerede i sit 24de Aar med to større Digterværker: *Götz von Berlichingen*, historisk Sørgespil efter en Krønike fra Reformations-tiden, nedskreven af Götz selv, og *Werthers Leiden*, Kjærligheds-sorger, skildrede i en Fortælling i Brevform. Disse Digtninger vare saa forskjellige indbyrdes og hvert for sig saa indgribende, at de strax stillede hans Navn i første Række. Faa Aar efter blev han indbudt til det lystige Hof i Weimar og fik her ogsaa Sæde i Statsraadet; mellem disse Omgivelser blev han vel en Tidlang afdraget fra sit Digterkald, men lærte de menneskelige Forhold at kjende fra en ny Side. Under et længere Ophold i Italien, rigt paa Indtryk og Nydelser, gjorde han sig især fortrolig med Oldtidens Kunst. Naturvidenskaben, der allerede fra tidlige Aar var hans Yndlingsfag, stræbte han at opklare ved nye Forsøg og Iagttagelser. Og medens disse mangesidige Studier udviklede hans Livsanskuelse som Digter og udvidede Grændserne for hans Virksomhed, bidroge de til at holde ham frisk og ung endnu i hans høie Alderdom. Han døde i Weimar 1832, i sit 83de Aar. Fra Ungdom af havde han øvet sig i at betvinge sit af Naturen lidenskabelige Sind og, gennem en ironisk Livsbetragtning, at vinde den Ro, Klarhed og Selvbeherskelse, der siden hørte til hans fremtrædende Egenskaber. Selv sine Digtergaver var han i den Grad mægtig, at han ved selve Udarbejdelsen gjerne benyttede sig af Dictering. Under hans mange Forhold til Samtidens Digtere, Kunstnere og Videnskabsmænd var hans aandelige Overlegenhed

ikke at miskjende; af yngre Digtere var Schiller en Tidlang hans Medarbejder.

Strax ved sin første Fremtræden var Göthe fuldkommen Herre over den digteriske Form; Emnerne fremgik uvilkaarligt af hans indre Livs Historie, idet han søgte at frigjøre sig for hvad der voldte ham Kamp eller Ængstelse og klare sine sjælelige Erfaringer ved at give dem Skikkelse i en større eller mindre Digtning: hans Digtværker ere, som han selv har sagt, „kun Brudstykker af et stort Skriftemaal.“ Paa den anden Side hører Göthe fremfor Nogen til de objective Digtere: han greb et Stof, hvori de Anskuelser og Stemninger, som opfyldte ham, kunde finde deres naturlige Udløb, men gennemførte det saaledes, at Digtart, Plan, de enkelte Træk og hele Fremstillingens Farve kun tjene til at udfolde Stoffets Eiendommelighed. Saaledes blev ethvert nyt Arbejde af ham, i Form som i Indhold, forskjelligt fra de tidligere, og der er neppe nogen Digter, hvis Værker i den Grad ere indbyrdes forskellige, medens de alle bære den classiske Kunstners Præg.

Et Emne, som især fængslede ham, var Middelalderens Sagn om Doctor Faust, der mæt af videnskabelige Granskninger sluttede Pakt med Djævelen, for at kunne overspringe Grændserne for menneskelig Kundskab og Livsnydelse. Göthe saae deri et Billede af Menneskets umættelige Higen, som han kjendte af egen Erfaring. Allerede i Universitetsaarene fordybede han sig i dette Emne; han fortæller derom i sit Levnet: „Det betydningsfulde Marionetspil om Faust summede for mine Øren og var mig altid i Tankerne. Ogsaa jeg havde forsøgt mig i alle Videnskaber og tidlig nok følt deres Forfængelighed. Jeg havde ogsaa tumlet mig i Livet paa mange Maader og var altid kommen endnu mere plaget og utilfredsstillet tilbage. Nu fulgte disse som mange andre Tanker mig, hvor jeg gik og stod, og vare min Underholdning i eensomme Timer, uden at jeg dog opskrev Noget deraf.“ I sit 40de Aar udgav han det første Brudstykke af Faust, fortsatte det senere og afsluttede Digtet et Aar før sin Død. Det er en fri dramatisk Digtning. I Prologen til første Deel fremtræder Spotteren Mephistopheles for Guds Throne, ligesom Anklagelsens Engel imod Hiob; man bliver derefter Vidne til Faust's Grublen og Fortvivlelse; Mephistopheles kommer til ham og faaer

Løfte om hans Sjæl, naar han eet Øieblik kan give ham Følelsen af Tilfredsstillelse, og med denne Følgesvend træder nu Faust ud i det bevægede Liv for at prøve dets Glæder; han vinder en ung, uskyldig Qvindes Kjærlighed, forlader hende, seer hendes Lidelser og føres videre paa sin fredløse Vei. Det er dette Stof, der i rigt afvekslende Scener, dybsindige, overgivne, yndige og rystende, skildres i første Deel af Faust: den nyere Litteratur har ikke nogen Digtning at sætte ved Siden af denne.

I Sørgespillet Götz von Berlichingen er Helten en Riddersmand, som i en lovløs Tid vil hævde sin Uafhængighed og forsvare de Undertrykte, men derved bliver Oprører mod Land og Øvrighed. Af Göthes øvrige dramatiske Arbejder ere de berømteste: Sørgespillet Egmont, hvortil Stoffet er hentet fra den nederlandske Frihedskrig. Skuespillet Tasso, der skildrer denne Digter mellem et Hofs Omgivelser og hans Kjærlighed til Prindsesse Leonore, Skuespillet Iphigenia i Tauris, som gjengiver den græske Mythe og ikke mindre ved Tankernes Høihed og Fremstillingens Reenhed end ved Indholdet slutter sig til den classiske Oldtids Mesterværker. — I den fortællende Digtart har Göthe skrevet Romaner, ikke historiske Romaner, men Hverdagshistorier i en større Stil: i Werthers Leiden skildres en sværmerisk Ynglings Kjærlighed til en Andens Hustru, hvorledes han nærer og pleier den, indtil den fører ham til Selvmord; i Meisters Lehrjahre dreier Fortællingen sig om en ung Mand, der slutter sig til en Skuespillertrup og gennem Feiltrin og Skuffelser modner sin Anskuelse af Livet; i Wahlverwandschaften gennemføres en lignende Tanke som i Werthers Leiden, i et rigere og mere udført Billede af Characterer og Livsforhold. Hermann und Dorothea, skrevet i Hexametre, er en Idyl af det tyske Folkeliv, med historisk Baggrund. — Foruden disse og andre større Arbejder have vi fra Göthes Haand en Flor af mindre Digte: Romancer, Stemmings- og Tankedigte, tildeels i antike Versemaal (Römische Elegien, Xenien o. s. v.), Fastelavnsspil i Hans Sachs's Stil, fremdeles en Bearbejdelse af det gammeltyske satiriske Folkedigt Reineke Fuchs, og under Titlen Westöstlicher Divan en Samling af livsglade Digte efter det Persiske.

I videnskabelig Retning har han blandt Andet forfattet et Værk om Planternes Udvikling, et større om Farvelæren og en Række Af-

handlinger over litteratur- og kunsthistoriske Emner. Benvenuto Cellinis Levnet (en florentinsk Guldsmed, Michel Angelos Samtidige) er skrevet af Cellini selv og frit oversat af Göthe, som havde følt sig tiltrukket af denne stolte, uafhængige Personlighed.

Et af Göthes classiske Arbeider er hans egen Levnetsbeskrivelse, „Aus meinem Leben, Dichtung und Wahrheit,“ som navnlig omfatter hans Barndoms- og Ungdoms-Erindringer; den nøie Sammenhæng mellem hans personlige Livserfaringer og hans digteriske Frembringelser giver dette Skriftsaameget større Betydning. Det udmærker sig, ligesom hans „italienische Reise“ og flere af ham selv udgivne Dagbøger, ved et Overblik over Forholdene og en objectiv Klarhed i Skildringerne, som er ganske eiendommelig for ham. Ved at udgive sin mangeaarige Brevvexling med Schiller, som tildeels dreier sig om deres Planer og Arbeider, har han ført os ind i selve Digtekunstens Værksteder. Saaledes har Göthe i mange forskellige Retninger beriget den tyske Litteratur. De talrige Skrifter af andre Forfattere, der nærmere oplyse hans personlige Forhold, meddele hans Samtaler, forklare enkelte af hans Værker eller hans Væsen og Betydning i det Hele, ere et nyt Vidnesbyrd om, at Samtid og Eftertid har erkjendt ham for Tydsklands største Digter.

Om Latin og latinsk Stil som Skolefag

(meddeelt i „Fædrelandet“ for 29de, 30te, 31te Marts 1854).

I Løbet af de sidste halvhundrede Aar har den lærde Skole ikke blot optaget saa mange nye Læregjenstande, at Fagenes Antal lidt efter lidt er steget netop til det dobbelte, men sine nye Fag modtog den enten i en grødefuld Naturtilstand eller i Skikkelse af Universitetsvidenskaber, der skulde sammentrækkes og nedstemmes, før de passede til Skolebrug. At alt dette ikke kunde gaae for sig uden Anfægtelser for dens Hovedfag, var let at forudsee. I Norge har der været Tale om at opgive det græske Sprog; hos os begynder man at udpege den latinske Stil som Offer. Den har længe været Gjenstand for Angreb fra høist forskjellige Sider, og i den sidste Tid have enkelte Stemmer ogsaa fra Skolen udtalt sig imod dens Stilling ved Underviisningen saavel som ved Afgangsprøven. Modstanderne kan man dele i to Grupper: dem, der ville afskaffe baade latinsk Stil og Latin tillige, og dem, der ikke ville afskaffe Andet end Stilen. Disse indbyrdes Modstandere kunne gaae det første Skridt i Forening.

Efterat de naturvidenskabelige Fag, der nu ere indlemmede i Latinskolen, have bragt friske Safter i den

Underviisningsgreen, som i den gamle Skole kun havde eet Fag, nemlig Mathematiken, er det at forudsee, at de under deres videre Udvikling ville finde den Plads, som her er dem anviist, for snæver. I saa Fald er det muligt, at de ville skaffe sig Luft ved som Udflyttere at grundlægge et eget Gymnasium, en virkelig „høiere Realskole“. I denne vilde da de physiske Fag, der føre os ind i Naturens Værksted, blive overveiende fremfor de ethiske, der føre os ind i Menneskelivet; den kunde staae ved Siden af Latinskolen, men aldrig træde i Stedet for den, thi dens Hovedformaal er andre Kundskaber og andre Instincter (Jfr. Program for 1845: Om Realskolens Væsen). Det er imidlertid ogsaa muligt, at hine unge Fag, da de nu eengang ere optagne i Latinskolen, ville slaae sig til Ro der og stræbe at sprænge de gamle Fag ud af deres Huler, først og fremmest Latin og Græsk, der ikke er til nogen Nytte i vort nittende Aarhundrede; og det er muligt eller snarere det er vist, at de ville finde Understøttelse hos Mange, der fuldt vel indsee Nødvendigheden af at dyrke Historie, Litteratur og Sprog, naar man vil gjøre sig fortrolig med Menneskelivets Væsen og Udvikling og gjøre sig skikket til at gribe ind i det. Det er fra denne sidste Side, at Verdenshistorien, de levende Sprog, de nyere Litteraturer stilles op imod den classiske Oldtidskundskab, — som om ikke den gav os Hovednøglen til alle disse Fag! Lad os ikke forsømme noget af dem, fremfor Alt ikke vort eget Sprog, vor egen Litteratur og vor egen Historie. Men lad os heller ikke miskjende, hvor langt modnere vi gaae til dem, naar vi komme fra Læsningen af de gamle Forfattere: hvorledes den langsomme, grundige Tydning, som kun her er naturlig, fordi den kun her er nødvendig, skjær-

per Evnerne baade til at lære Sprog med Sikkerhed og til at læse og fremstille med Forstand, og hvorledes den tillige er et Hovedled i den historiske Underviisning. Det er Historiens Sag at lade os opleve Fortiden og, ligesom i en Række Sjælevandring, blive Vidne til dens Liv og Virken; thi kun derved kunne vi personlig faae Deel i dens Erfaringer og skønne Forudsætningerne for vor egen Tid. Men det Udtog af Aartusinders Begivenheder, som vi kalde „Verdenshistorie“, er ikke vel skikket til at lade os opleve Noget; det er en Ledetraad fra det Ene til det Andet af hvad der fortjente at kjendes, og vil eller kan ikke være mere. For at faae Luften af Historie maae vi ved Indskrænkninger i den udtogsmæssige Verdenshistorie, der tilbørlig indskrænket skal prentes fast og varigt i Hukommelsen, skaffe os Tid til at gennemgaae et og andet mindeværdigt Afsnit i stor Udførlighed, helst efter Øienvidners tiltalende Beretning. Men ved de blotte Fortællinger om Fortiden, hvor livagtige de saa ere, komme vi endnu ikke ret til at færdes imellem dens Skikkelser og høre paa dens forskellige Røster. Det er dette, der skeer ved Omgangen med de gamle Forfattere: ved at læse dem ikke blot flygtigt i Oversættelser, men i Grundsproget, gjøre sig Rede for deres Tanker og Tale og være opmærksom paa de Hentydninger, der fra først til sidst kaste Lys over deres Tidsalder med dens særegne Anskuelser eller Livsforhold, — en Tidsalder, hvis adspredte Træk saameget villigere samle sig til eet Billede, som dens Frastand i Tid og dens Oprindelighed og indre Sammenhæng bidrage til at gjøre den overskuelig, og hvis Betydning for os er saameget større, som den næsten i enhver Green af Kunst, Videnskab og Statsvæsen har afgivet Mønstre for det senere

Europa indtil vor Slægt, ligesom dens ene Sprog er Moder til dem af vore nyere Sprog, der falde os vanskeligst, og har opdraget de andre. Lad der skee Indskrænkning i de mange Smaaavidenskaber, der i nogen Tid syntes at ville herske istedenfor at tjene: Syntax, Antiquiteter, Litteraturhistorie, kritisk Mythologi; men lad os ikke opgive den grundige Læsning af Classikerne, som er de lærde Skolers Hovedfag, idet den paa eengang underbygger den sproglige, den litterære og den historiske Underviisning. At den fra saa mange Sider forvirrede offentlige Mening, næst Manglen paa ydre Hjælpemidler, endnu ikke tilsteder Skolerne at skaffe os en lignende Hovednøgle til den nordiske Udvikling, som vi i de græske og romerske Classikere have til den europæiske Udvikling, skulde ikke sætte Danskhedens Venner i daarligt Lune og gjøre dem til Fjender af Latinskolen, som er det eneste Sted, hvor deres Tanker kunne finde Gjenklang og blive til Virkelighed.

Et stort Gode ved Forfatterlæsningen, ligesom i andre Fag ved en tilsvarende Omgang med Stoffet selv i dets Oprindelighed (jfr. Program for 1853: Om Underv. i dansk Litteratur), er, at Arbeidet her kan sætte den mindre begavede Discipel i Virksomhed ligesaa fuldt som den velbegavede og denne ligesaa fuldt som hiin. idet der for begge er idelig Anledning til at iagttage det, der tiltrækker sig deres Opmærksomhed: der er i alle Retninger nok at klare, saavel af simplere som af finere Iagttagelser. Naturligviis bliver Udbyttet forskjelligt; men det kommer til at staae i ligefremt Forhold til de Enkeltes Aandsretning og aandelige Adkomster. Thi det er ikke, som i Lærebøgerne, en afmaalt Række Sandheder, der bliver

indprentet; selv Lærerens mulige Eensidighed i at fremhæve den ene eller anden Side af Betragtningen kan ikke lukke for de andre Sider, og det er i sin naturlige Orden, om den, der f. Ex. har læst Classikerne med en nærsynet Grammatiker og maaskee selv troer, at han ikke har lært Andet end en Slags anvendt Grammatik, dog med det Samme har modtaget de rhetoriske, politiske, culturlistoriske Indtryk, hvorpaa hans særegne Dannelse er bygget. Det er imidlertid ikke usandsynligt, at netop den, der har haft en i grammatisk Retning eensidig Lærer, er heldigere stillet med Hensyn til de andre Retninger, end om nogen af disse var fremhævet med samme Eensidighed. Thi en Betingelse for, at der kan tales om Forfatterlæsning, er selvfølgelig, at man gennem det fremmede Sprog kan forstaae og følge de Tanker, som udtales i Skriftet. Altsaa er sikker og færdig Sprogkundskab ikke alene et Hjælpemiddel, men til en vis Grad en nødvendig Forudsætning. Ogsaa i andre Henseender bliver Sprogkundskaben noget mere end et Hjælpemiddel til Forfatterlæsning. Den nøiagtige Granskning saavel af Gloserne med deres Afledninger og overførte Betydninger (overførte paa Grund af Begrebernes Slægtskab) som af Bøiningsformerne med de ved dem angivne Tankebestemmelser, den ordrette Jevnførelse mellem Sætninger i de gamle Sprog og de samme Sætninger i Modersmaalet, bidrager til at klare de mange Forestillinger, hvis sproglige Udtryk man saaledes lærer at skjelne. Og forsaavidt man under vore Culturforhold maa lære forskellige nyere Sprog — Tydsk, Fransk, Engelsk — allerede i Skolen, og maaskee i sin Tid faaer Brug for andre, som man ikke havde tænkt paa, er det en stor Fordeel ved de gamle Sprog, at den, der har sat sig ind i deres fuldstæn-

digt og tydeligt gennemførte Ordbygning, har saa let ved at finde sig tilrette i andre Sprog, især da saadanne, der endog nedstamme fra hine. I denne Henseende er det latinske Sprog os det vigtigste; da det tillige, efter Culturens Gang, er gennem dette Sprog, vi meest tilegne os Arven fra den classiske Oldtid, have vi en dobbelt Opfordring til at lære det forsvarligt. Hertil sigte blandt Andet Øvelserne i at skrive latinsk Stiil. Om de svare til Hensigten og lønne den Umage, de kræve, er et Spørgsmaal vel af mindre Omfang, men for Øieblikket af større praktisk Betydning, end Grundspørgsmaalet om, hvorvidt det overhoved lønner sig at lære Latin.

Dersom der kun var Tale om at lempe Latinskrivningen efter dens Vilkaar som slet og ret Skoleøvelse, vilde vist Ingen gaae villigere ind paa en Forandring, end de, der holde paa Stilen som en væsentlig Støtte for Undervisningen i Latin. Ved den nys indførte Afgangsprøve er latinsk Stiil allerede stillet noget anderledes end ved Examen Artium, idet Characteren for Stiil skal sammenlægges med den for skriftlig Oversættelse fra Latin paa Dansk, og selv den ringeste Character for disse to Prøvearbejder endnu ikke medfører, at Nogen „gaaer reject“. Ligesom herved den latinske Stiils Indflydelse er ikke saa lidt forringet, antager jeg ogsaa, at Stileopgaverne, saavel ved Afgangsprøven som overhoved paa Skolens øverste Trin, burde for saa vidt nedstemmes, at de kom til at give sig mere af med det Grove og mindre med det Fine af Sprogkunsten. Den latinske Stiil have vi arvet fra en Tid, da Latin blev brugt som et levende Sprog baade i Skrift og Tale. Men

efterat det latinske Sprog har ophørt at være Meddelelsesmiddel for de Lærde og i denne Egenskab næsten kun forekommer i Disputatser og Recepter, kan Latinskrivningen ikke længer drives som Øiemed, men kun som Hjælpemiddel og Maalestok for den Sprogkundskab, der hører til at læse Latin saaledes, at man ikke saameget af Meningen slutter sig til Ordene og hvad de vel betegne, som af Ordene til Meningen. Der bliver altsaa mindre Spørgsmaal om en ciceroniansk Farve i Stilen — lad den komme, hvor Sprogfølelsen er særlig opvakt, — end* om hvad Enhver skal have tilegnet sig: sikkert Omløb i Sprogets gjængse Gloser og Talemaader, i dets Bøiningsforhold og de staaende Grundsætninger for Ordføiningen. Det er dette, der i Mellemclasserne bliver enkeltviis indprentet ved Hjælp af Glosebog, Formlære og Syntax, med dertil knyttede Læsestykker og Stiløvelser; det vender i rig Afvexling tilbage under Forfatterlæsningen, som baade bidrager til og selv trænger til, at det bestandig holdes paa rede Haand. Hvad der saaledes under en grundig Læsning maa være opfrisket, ikke een, men ti og tyve Gange, kun dette eller rettere sagt Alt dette burde formeentlig afgive Stoffet for de fortsatte Stiløvelser. Deraf blev da igjen en Følge, at man ikke uden videre kunde tage Stykker af latinske Forfattere og oversætte dem til Stilebrug. Man gjorde vistnok rettest i at vælge sig saadanne Stykker til Underlag; men naar de baade skulde holdes indenfor den snævrere Kreds af sproglige Kjendsgjæringer, man vilde indøve, og tillige gennemkrydse den i flere forskjellige Retninger, vilde der være Saameget at udelade eller omskrive og Saameget at indflette, at deslige Stileopgaver snarere kunde siges tilveiebragte ved egen Udarbeidelse end ved Oversættelse. Vore

fleste Materialsamlinger for de høiere Classer ere beregnede paa det hidtilgjældende Formaal for Latinskrivningen som en fri Kunst; skulde den, som her foreslaaet, stilles i afhængigt Forhold til Forfatterlæsningen, hvorved den da ogsaa med Hensyn til Tid og Arbeide blev lettere at bestride, vilde Opgaverne faae meest tilfældes med Opgaver for Mellemclasserne, kun at de forskjellige Bestanddele af Sprogkunsten — Glosekundskab, Sikkerhed i Bøining og Ordføining — kom til fleersidig Anvendelse under³ Eet. Jeg tænker mig den endelige Prøvestiil opgivet efter de samme Grundsætninger, altsaa paa eengang lettere og vanskeligere, end Stilene hidtil pleiede at være: lettere, forsaavidt den holdt sig mere til Sprogets Begyndelsesgrunde, og vanskeligere, forsaavidt den, for at undersøge Sikkerheden eller Usikkerheden rundt om i Grundlaget, maatte give mere Anledning til grove Feil. Dog dette er nærmest en Henstilling til Underviisningsinspecteuren, hvis overlegne Indsigt og omfattende Erfaring fra Artiums-stilene giver Sikkerhed for en hensigtsmæssig Omordning, hvis det er derom, der bliver Spørgsmaal. Hvad der fra den anden Side ønskes, er ikke at man skal omordne, men afskaffe latinsk Stiil paa Skolens høiere Trin og stille den paa lige Fod med græsk Stiil, eller i alt Fald at man skal inddrage den som Gjenstand for Afgangsprøven, hvilket under den store Trængsel af Lærefag ufeilbarlig vilde føre til det Samme. For dem, der mene, at baade Underviisningens Grundighed og Afgangsprøvens Paalidelighed vilde lide et betydeligt Skaar, naar Stilen blev afskaffet, er der al Opfordring til itide at gjøre Indsigelse herimod.

At man indskrænker Øvelserne i at oversætte fra Dansk paa Græsk til det nederste Trin af Underviisningen, har

deels sin Grund i, at man maa nøies med en tarvelig Indsigt i dette rige Sprog, deels at man kan støtte sig til den langt mere omfattende Underviisning i Latin og navnlig til Stilen, som hidtil var en af dens Bestanddele, og som, ved at hjælpe til en nøiagtigere Tilegnelse af ganske beslægtede Sprogforhold, middelbart fremmer den græske Forfatterlæsning, medens den umiddelbart fremmer den latinske. Blev nu Øvelserne i latinsk Stil afbrudte paa et tilsvarende Mellemlinje, vilde man spore det i Græsk og de nyere Sprog, saasandt man sporede det i Latin. Overhoved er der ikke noget af Skolens Lærefag, der vilde blive uberørt deraf. Thi det Første, der udkræves ved Oversættelsen fra Dansk paa Latin, er en saa skarp Opfattelse af den danske Sætning med samt de Ord, hvori den er udsat, at det næsten kun er mathematiske Spørgsmaal og Ordene i en Opgave til dansk Afhandling, som kræve en lignende Opmærksomhed. Den kræves langt mindre ved de øvrige Stiløvelser. Jo nærmere nemlig et fremmed Sprog ligger vort Modersmaal, des hyppigere kunne vi oversætte fra Glose til Glose uden at forfeile Meningen eller krænke Talebrugen; at Latin paa eengang er et af de romanske Sprog og et af de gamle Sprog, altsaa dobbelt afvigende, gjør det nødvendigt at oversætte fra Tanke til Tanke, og da enhver Unøiagtighed røber sig i Skikkelse af en Feil i Stilen, er man idelig paamindet om at gjøre sig Rede for, hvad der siges i Dansken og hvorledes det siges, en Paamindelse, der bliver frugtbar for Skolens almindelige Virksomhed, forsaavidt den underviser ved Hjælp af Ordet. Det Næste, der forudsættes og øves ved Oversættelse fra Dansk paa Latin, angaaer selve Latinunderviisningen, nemlig at man kan gjenkalde sig det latinske Udtryk, man søger, at man husker

Ordene og Formerne og forstaaer Lovene for deres Sammenfœining. Trangen til at befæste Sprogfærdigheden ad denne Vei viser sig ved de mange Spørgsmaal om, hvorledes dette eller hiint skal udtrykkes paa Latin, som forekomme under den daglige Læsning og Tydning; ved et skriftligt Arbeide bliver Opmærksomheden saameget mere taget i Beslag, og Enhver faaer selv at opsøge den Kundskab, han savner, til yderligere Befæstelse. Det er heller ikke vanskeligt at indsee, hvormeget en saadan Gjenoversættelse af hvad man ellers kun oversætter fra det fremmede Sprog paa Modersmaalet, maa bidrage til at opdage og afhjælpe Løshederne i den Sprogkundskab, som her optages i Form af Sprogkunst. Man kan læse en Fortælling med stor Fornøielse, men skal man derefter gjengive den, kommer man maaskee til at opdage, at man ikke engang har opfattet de Navne, der holde Fortællingen sammen, og at man er høist uklar over Gangen og Forbindelsen i det Hele; man kan læse et fremmed Sprog med en Færdighed, saa at man skulde troe, man var det mægtig, men gjælder det om at bruge Sproget, saa mærker man først, hvor langt det staaer tilbage med en virkelig Tilegnelse. At man ikke kan gjøre det Skridt tilbage, som man har gjort frem, har nemlig sin Grund i, at man ikke har faaet rigtigt Fodfæste: den, der veed og ikke let glemmer, at persuadere betyder „overbevise“ eller at divitiæ betyder „Rigdom“, han var vist ogsaa istand til at sige, hvad „Rigdom“ og „overbevise“ hedder paa Latin, — medmindre Tilfældet var, at netop her „Rigdom“ (f. Ex. paa Vand) ikke skulde hedde divitiæ, men ubertas, og „overbevise“ (f. Ex. en Tyv) ikke persuadere, men convincere, saa at han ved at gribe hine Ord kom til at vise, at han ikke kjender Betyd-

ningen af dem saa godt, at han tillige veed, hvilken Side af det danske Ord de ikke kunne gjengive. Saaledes ogsaa hvad de syntaktiske Forhold angaaer, skjøndt Sagen her bliver noget indviklet, fordi man i senere Tider mere gaaer den Vei at bringe Ordføiningslovene til Bevidsthed gennem et udført System af Regler — som for den unge Stileskriver let bliver til et System af Ængstelser og Betæneligheder —; end at holde sig til Sprogdriften og nærmest stræbe at lede og oplyse de umiddelbare Iagttagelser. At flere af vore dygtige Philologer ønske den latinske Stil afskaffet, har muligviis sin Grund i Erfaringer, som kun hidrøre fra, at den herskende Underviisningsmaade lægger formeget an paa en videnskabelig og forliddt paa en anskuelig Opfattelse. Men hvad enten Sprogkunsten søges fremmet ad den ene eller den anden Vei, tjener dens Udøvelse i Stilene, ogsaa hvad Ordføiningen angaaer, til at vise, hvorvidt dennes almindelige Grundsætninger ere tilegnede, gjøre opmærksom paa, hvad der er uklart eller misforstaaet, og indøve en rigtigere Forstaaelse. Det er godt at kunne forklare en Conjunctiv, hvor den findes, men bedre at kunne anbringe den paa rette Sted; thi først derved viser man, at man forstaaer sine egne Forklaringer og kan faae det rette syntaktiske Indtryk ved Læsningen. — Saaledes have vi overhoved i Stilovelserne det bedste Middel til at vaage over den Sikkerhed og Færdighed i Sprogets Almindeligheder, som er en staaende Forudsætning ved Læsningen af de gamle Forfattere; jo mere Øvelserne, som før antydet, i lexicalsk og grammaticalsk Henseende blive afpassede efter dette Øiemed, des bedre vil man lære at paaskjønne dem. Enhver, der underviser i Latin paa det øverste Trin, vil have erfaret, hvor ofte man i den Kundskab, som skulde

høre til Børnelærdommen, træffer paa Huller, der minde om Folkesagnets bundløse Kjær, hvorledes Gloser og Former forvexles, skjøndt de ere gamle Bekjendte, hvorledes Sætningernes Forhold misforstaaes, skjøndt Forfatteren har angivet det tydeligt nok ved sin Ordføining. Og dette kan hændes nu, da man ved vidtgaaende Øvelser i at skrive Sproget bestandig skjærper Opmærksomheden for alle disse Smaating, der ere smaa ligesom Naglerne, der holde en Bygning sammen. Hvor vilde ikke Løshed og Slaphed gribe om sig, naar de skriftlige Øvelser bleve afskaffede!

Et andet Spørgsmaal er, om ikke latinsk Stil burde ophøre at være Gjenstand for Afgangsprøven. At Følgen deraf vilde blive, at den ogsaa kom til at ophøre som Skoleøvelse idetmindste i Afgangsclassen, er mere end rimeligt. Men sæt, at man paa anden Maade kunde overvinde de Fristelser, som ligge i dette Fags Umagelighed baade for Lærer og Disciple og i forskellige andre Fags Utaalmodighed efter at arve den Plads, det optager, burde man da afskaffe det ved den endelige Kundskabs- og Modenhedsprøve? Hvorfor det skulde afskaffes ved Prøven, naar man vil beholde det ved Underviisningen, maatte i alt Fald nærmere oplyses; at man ikke bør afskaffe det, synes at følge ligefrem af det Foregaaende. Thi dersom den latinske Stil i Skolen kan afgive en Maalestok for Sprogkundskaberne, vise, om det, der er lært, ogsaa er vel forstaaet og sikkert indprentet eller ikke, saa kan den ved Afgangsprøven gjøre samme Tjeneste; og dersom Skolen, naar den skal undersøge, hvad der endnu mangler, ikke kjender til noget Middel, som kan gjøre Stilen overflødig, saa maa den heller ikke undværes ved Afgangsprøven. Den er her stillet ved Siden af den skriftlige Oversættelse

fra Latin paa Dansk, som Mange antage for en bedre Maalestok; men denne er dog mere en Prøve paa Modenhed og litterær Sands, end paa Kundskab i Latin, og har sin store Betydning uden derfor at kunne erstatte Stilen: eller er der Tvivl om, at en dygtig Student, som i flere Aar har dyrket Videnskaberne, men glemt sin Latin, alligevel vilde være istand til at skrive en bedre Oversættelse fra Latin paa Dansk, end det Aar, han blev Student? Vi kunne kortsagt ligesaa lidt undvære Stilen som den skriftlige Oversættelse, men i Forening afgive de en Kundskabs- og Modenhedsprøve, der svarer til den mundtlige og kan bøde paa dens naturlige eller tilfældige Eensidigheder. Hertil komme Betragtninger, som hænge sammen med den hele Ordning af Skolernes Afgangsprøve. Jeg skal ikke dvæle ved den besynderlige Klage over, at der for de to skriftlige Prøvearbejder i Latin gives en samlet Character, der gjælder lige med de øvrige Characterer: for mundtlig Latin, for Fransk, for dansk Udarbejdelse, for Naturlære o. s. v. Jeg har gjentagne Gange søgt at vise det Ufornuftige i, at man uden Hensyn til de forskjellige Fags større eller mindre Krav paa Tid og Arbeidskraft og større eller mindre Betydning for den Almeendannelse, Skolen vil meddele, lader dem gjælde som Eenheder med lige Indflydelse paa Modenhedsdommen. At nu Latin, der i begge Henseender er fremtrædende, kommer til at gjælde dobbelt, ved de særskilte Characterer for skriftlig og mundtlig Prøve, er vistnok ikke consequent, men desuagtet en Tilnærmelse til Billigheden, og da Mathematik, som Arithmetik og Geometri, ogsaa gjælder dobbelt, er der saameget Mindre at indvende derimod. Dette var altsaa snarest et Gode, vi have Stilen at takke for, og ikke nogen

Indvending imod den. En vigtigere Betragtning er, at vi ved at beholde Prøven i latinsk Stil og Version have en skriftlig Prøve i Hovedfaget Latin, ligesom i Dansk, Tydsk og Mathematik. Betydningen af den skriftlige Deel af Afgangsprøven er ikke at miskjende. Ved at overlade Skolerne selv at holde Afgangsprøve, har det Offentlige (til stort Gode for vort Underviisningsvæsen) opgivet det Middel til at paasee en forsvarlig og eensartet Underviisning, som laae i den fælleds Universitetsprøve ved Examen Artium. Det har, næst Underviisningsinspecteurs personlige Tilstedeværelse, som er begrændset ved Hensyn til Tid og Sted, kun beholdt to Garantier: deels at den, der stedes til Afgangsprøve, skal have naaet en vis Lavalder, deels at de skriftlige Arbejder, udførte efter Opgaver fra Ministeriet og bedömte af vedkommende Skole, skulle indsendes til ligemed Beretningen om hele Prøvens Udfald. Enhver, som overveier disse Bestemmelser, vil finde dem ikke mindre billige end virksomme, og idet de fremtræde som udtrykkelige Lovbud, bidrage de til at sikre Skolerne mod en smaalig Indgriben i deres frie Udvikling, ligesom det Offentlige imod den enkelte Skoles Hensynken under et vist Lavmaal for Underviisningen. Om man skulde ønske flere Fag end hidtil medtagne ved den skriftlige Prøve, og hvilke der da ved Indhold og Form have Adkomst, bliver et Spørgsmaal. Men til de Fag, der ikke kunne udelukkes, høre de tre Repræsentanter for Underviisningens Hovedgrupper: Modersmaalet, Latin og Mathematik; efter de Anskuelser om Latinunderviisningens Betydning, som ere gennemgaaende i vor Skolelov, vilde det være uforsvarligt af det Offentlige at give Afkald paa skriftlig Prøve i Latin, og at denne da maa indbefatte en latinsk Stil, saa let og

saa svær, at den kan tjene til Maalestok, er ovenfor udviklet. Vi maae heller ikke overse, at et skriftligt Arbeide over en velbetænkt Opgave ikke blot er uberørt af Lærerens mulige Tilbøielighed til at hjælpe eller forstyrre den, han overhører, og overhoved af hans Gaver til at anstille en paalidelig Prøve, men tillige, for Examinandens Vedkommende, er mindre afhængigt af tilfældige Huller i hans Forberedelse, af Uheld eller Misgreb ved det øieblikkelige Valg af det, han skal gjøre Rede for, og af personlige Egenskaber som Frimodighed og Aandsnærværelse eller det Modsatte, Egenskaber, der have deres store Betydning, men ikke just vedkomme den enkelte Fagprøve: mangen grundig Discipel har sin Styrke i det Skriftlige og kommer netop ved denne Deel af Prøven til at vise, hvad han kan udrette. Paa den anden Side har den mundtlige Prøve ogsaa sine Fortrin, maaskee nok saa væsentlige; men her er ikke Tale om at afskaffe den mundtlige Prøve, kun om ved Siden af denne at hævde den skriftlige i et af de Fag, som bør have særlig Indflydelse paa Dommen om den, der har gjennemgaaet en lærd Skole. Saaledes føre alle disse Betragtninger til samme Slutning: at latinsk Stil bør vedblive at være Gjenstand for Afgangsprøven.

Det var at ønske, at man snart kunde blive enig om dette Punkt og faae en bestemt Afgjørelse deraf. Saa længe Underviisningsspørgsmaalene dreie sig enten om nye, haabefulde Fag, der skulle optages, eller om de reent almindelige Grundsætninger ved Behandlingen af de gamle Fag, kunne saadanne Spørgsmaal i længere Tid være under Forhandling, uden at gjøre Skolens Virksomhed Afbræk. Men naar et af dens Fag begynder at blive betragtet som en Syg, der ligger paa sit Yderste, eller rettere sagt, lig

det tyrkiske Rige, som en Mand, der ikke maa leve længer og om hvis Arv man fører Brevvexling, saa vil der netop derved let indtræde en Slappelse, som ligner en virkelig Opløsning og kan føre til den, — en Tvivl hos Forældrene, en Uvillighed hos Disciplene, en Raadvildhed eller Mistrøstighed hos Lærerne, kortsagt en Svaghed i Skolens Indre. Og denne bliver her saameget misligere, som den vil ramme Skolens Hovedfag, hvoraaf den latinske Stil indtil videre er et Led. Den lærde Skole har mange Fag og vil maaskee faae flere endnu: hvorfor skal det f. Ex. være et Særkjende for den Studerende, at han ikke forstaaer Engelsk? Den har, som ethvert levende Samfund, bestandig noget Nyt at fremme eller forberede: den skal bringe Sammenhæng imellem de physisk-mathematiské Fag indbyrdes og afstikke deres Grændser, den skal give Underviisningen i Modersmaalet dens rette Stilling og Betydning, den skal i alle Retninger stræbe til en frugtbar Underviisning, som hverken overlæsser eller overspænder. Men de Udvidelser og Indskrænkninger, som Tiden bærer med sig, maae ikke sætte Skolen i en slingrende Bevægelse. Det er derfor et væsentligt Gode, at den i de gamle Litteraturer har et Hovedfag, vægtigt ved sit Indhold og Omfang, udviklet til Skolebrug gennem Aarhundreder, prøvet og hævdet af alle dannede Nationer. Jo flere Fag der have Krav paa, at man skal tilegne sig idetmindste deres Begyndelsesgrunde, des tydeligere bliver det, at man ikke kan dele sig lige imellem dem; thi deraf vilde kun følge, at man lærte Lidt af mange Fag, og al Erfaring siger, at man dannes ved at lære Meget af enkelte Fag. Det kan heller ikke overlades til Lærernes større eller mindre Virksomhedsdrift, i hvilken Snor der skal trækkes stærkest: Noget vil enhver

frisindet Skole ogsaa i denne Henseende overlade til det Personlige, og den mindre Virksomhed paa eet Punkt vil altid tilstede en større Virksomhed paa et andet; men Skolen har sit bestemte Maal, der kun til en vis Grad kan gjøres afhængigt af de tilfældige Kræfter, som arbeide for det. Dette Maal er at vække den aandelige Sands ved Kjendskab til Naturen og et nøiere Kjendskab til Mennesket; det Fag, som bærer de mange Kundskabs- og Færdighedsfag af ethisk Indhold, er den grundige Læsning af Classikerne, og deri har da den lærde Skole baade sit Midpunkt og sit Tyngdepunkt. Først naar Tvivlene herom ere overstaaede, kan den styre sine Lærefags Mangfoldighed og i Sandhed være nyttig for Livet.

Skoleefterretninger.

JULI 1854.

Efterat jeg, paa Anmodning fra Ministeriet for Kirke og Underviisning, havde i Skrivelse af 4de Juli f. A. indberettet, hvilke Forholdsregler der her i Skolen vare truffene i Anledning af Choleraens Udbrud (s. Skoleefterretninger for 1853), udbad Ministeriet sig under 18de Juli yderligere Meddelelser, for det Tilfælde at Sundhedstilstanden ikke maatte være bedre henimod Sommerferiens Udløb. Under 29de August tilskrev jeg derefter Ministeriet saaledes:

„I Gjensvar af Ministeriets Skrivelse af 18de f. M. angaaende Forholdsregler i Anledning af Hovedstadens Sundhedstilstand har jeg den Ære at meddele Følgende.

„I Overeensstemmelse med min Skrivelse af 4de f. M. blev Aarsprøven her i Skolen, med de enkelte antydede Lempelser, afholdt paa sædvanlig Tid og Maade, den skriftlige Deel fra 12te til 14de Juli, den mundtlige Deel fra 18de til 21de Juli. Uagtet Sygdommen paa den Tid var i stærk Tiltagende, hvorfor ogsaa flere af Disciplene med deres Forældre forlode Staden, kunde jeg, efter mine Anskuelser om de aandelige Interessers Krav og om den ønskelige Holdning under en Landeplage, ikke bestemme mig til at afbryde Aarets Arbeide lige før dets Afslutning, og heri blev jeg bestyrket ved mine Medlærerers samstemmende Opfattelse af Forholdene, saavel som ved en kyndig og anseet Læges Samtykke. At der hverken før eller efter

er indtruffet noget Choleratilfælde mellem Skolens Lærere eller Disciple, finder jeg saameget mere Anledning til at tilføie, som den Omstændighed, at andre Skoler — af Grunde, hvis Vægt jeg ikke miskjender — uden foregaaende Aftale havde opgivet Aarsprøven og standset Underviisningen, maatte synes at hjemle Nødvendigheden af en saadan Afbrydelse, ligesom den forøgede Ansvarer ved at fortsætte.

„Henimod vor Sommerferies Udløb den 22de August var vel Sundhedstilstanden her i Staden betydelig forbedret, men dog endnu ikke sikker. Da det ikke længere gjaldt om at bringe et Afsnit af Skolens Virksomhed tilende, men om at begynde et nyt noget tidligere eller sildigere, og da det vilde være uheldigt at aabne Skoleaaret med en svag Besætning af Disciple, udsatte jeg Underviisningens Begyndelse en Uge, nemlig til idag den 29de August.

„Indtil Sygdommen er overstaaet, agter jeg, ligesom før Ferien, at gjøre et fuldt Qvarteers Ophold mellem hver Time, og skal forøvrigt efter bedste Evne iagttage de sædvanlige Forsigtighedsregler.“ —

I Henhold til den paatænkte Plan for Realunderviisning i de offentlige lærde Skoler, med tilhørende Real-Afgangsprøve ved Skolerne selv (s. den i forrige Aars Program. S. 38—49 aftrykte Betænkning) er der iaar foretaget en Udvidelse ved Overgangen fra Underclasserne til de høiere Classer. Fra 2den Fælledsclasse (før kaldet: 3die Realclasse) skete nemlig i det nye Skoleaar ikke, som forhen, Oprykning dels i en Realclasse (2den R.) og dels i en studerende Classe, men i en samlet Fælledsclasse, der kun paa Grund af Antallet blev deelt i to særskilte Classer, dog at de Latinlæsende fra begge have 6 Timer sammen,

medens de Øvrige have Tillægstimer i Tydsk, Mathematik og Tegning. Efter 1ste Fælleclassen vil for de Studerende følge fire eetaarige og een toaarig Classe; for Realdisciplene een eetaarig og een toaarig Classe. Naar denne Ordning er gennemført, vil saaledes Underviisningen for dem, der skulle gennemgaae Skolens Realafdeling, være udvidet med een Classe.

Da Disciplene fra Overgangsclassen, efter at have bestaaet Aarsprøven samt 1ste Deel af Afgangsprøven 1853 (s. n. S. 77), rykkede op i den toaarige Afgangsclasse, blev denne paa Grund af Antallet deelt i to sideordnede, men fuldstændig adskilte Classer, med et lige Antal Ældre og Yngre i hver. Ligesom ifjor har Skoletiden her været 4—5 Timer daglig, og til hver femte Dag have Lærerne skifteviis foresat et mere omfattende Arbeide.

Fra Efteraar til Foraar have Afgangsclassens Disciple, i Hold paa 5 til 7, havt Underviisning i Hugning, uden særskilt Betaling. —

I Vintermaanederne mistede Skolen et Par af sine Lærere, hvis Virksomhed den længe vil bevare i taknemlig Erindring: Hr. Raasch og Hr. W. Lund afgik ved Døden, Hr. Tolstrup blev kaldet til Præst. Hvilke yngre Lærerkrafter efter disse ere traadte i Virksomhed, vil sees af den efterfølgende Liste over Skolens Lærere.

Den 1ste October feiredes Hr. Krossings 25aarige Jubilæum som Lærer ved Skolen. Efterat de første Timer vare læste, samlede Lærere og Disciple paa Skolepladsen, der var smykket med Flag og Blomster. Følgende Sang blev afsunget, til Melodi „Kong Christian lægger ned sit Sværd“:

Da Modersmaalet greb din Sjæl,
Saa ved dets Tarv du fandt din Lykke,
Da vilde du hos Barnet bygge
Og vække hvad du følte selv;
Og elske Maalet snart han maatte,
Naar Sagnets jævne Tanker traadte
Til ham i dine jævne Ord.

Og naar til Skjaldens Tanker fri'
Du bøjed Hu og lytted uøje,
Da aabned glad du Drengens Øje
For Guddoms-Funken, gjemt deri;
Og greb du selv de gyldne Strænge,
Tidt var det ikkun for at trænge
Ind i den stille Barnesjæl.

Saa vied du til Barnet iud
Din bedste Kraft, din Syslen stille:
Den Stemme blød, de Øine milde
Var kjære for dit milde Sind.
Og mens af Dit du lod ham tage,
Fik du en sjelden Skat tilbage:
Fik Barnesind til graanet Haar.

En af Disciplene i Afgangsclassen bragte Hr. Krossing Skolens Tak og udbad Samtykke til at lade hans Portræt udkomme i Lithographi, som et Mindeblad om denne Dag. Om Middagen samledes Lærerne og flere forhenværende Disciple til fælleds Maaltid. —

Før Juleferien afholdtes Halvaarsprøve i de høiere studerende og Real-Classer, ligesom forrige Aar.

I Marts holdtes Lærermøde, navnlig med Lærerne i Forberedelses- og Underclasserne samt Religionslærerne.

Fra 1ste April blev Afgangsclassen, med sine to sideordnede Afdelinger, deelt efter Ældre og Yngre, med

Hensyn til det forskjellige Omfang af den forestaaende Repetition.

Efter Paaskeferien stod Svenningsens Büste, i Bronze, opstillet i Skolegaarden. Büsten (modelleret af Billedhugger Th. Stein) og en Ligsteen paa Kirkegaarden, der støder op til vor Skoleplads, vare tilveiebragte ved Sammenskud af Venner og Disciple. —

Angaaende en Forandring af Classenavnene meddeelte jeg Lærerne Oplysning ved følgende Tilskrift af 21de April:

„Da de hidtil brugte Classenavne ikke give nogen rigtig Forestilling om Underviisningens Gang, idet der ved A og B snart betegnes forskellige, snart sideordnede Trin, og ved „Realclasser“ snart almindelige, forberedende Classer, snart egentlige Realclasser, der staae jevnside med de studerende, ere disse Navne ombyttede med andre, der saavidt muligt antyde Classernes indbyrdes Stilling og Skolens Ordning i Forhold til de offentlige Skoler. Forandringen maatte foretages i Skoleaarets Løb, for ikke at give Anledning til Forvirring eller faae Udseende af Andet end hvad den er, en simpel Navnebytning.

Classenavnene ere herefter følgende:

Paa nederste Trin, som ikke har noget tilsvarende i de offentlige lærde Skoler: Forberedelsesclassen, 3die Underklasse (forhen 6te R.), 2den Underklasse (forhen 5te R.), 1ste Underklasse (forhen 4de R.);

paa det Mellemtrin, der svarer til de offentlige lærde Skolers tvende nederste Classer, som efter den paatænkte Omordning (s. Betænkningen i Program for 1853) skulle være fælleds for dem, der ere bestemte til Studering og til Real-

underviisning: 2den Fælledsclasse (forhen 3die R.), 1ste Fælledsclasse (forhen 2den R. samt III st. Cl. B);

i den egentlige Realafdeling, der fra næste Aar vil blive udvidet med een Classe, i Overensstemmelse med den for de offentlige lærde Skoler paatænkte Omordning: 2den Realclasse (istedenfor yngre Afdeling af 1ste R.), 1ste Realclasse, der, som hidtil, skal være toaarig, altsaa føre eet Aar videre end forhen, og ende med Modenhedsprøven;

i den studerende Afdeling: 5te studerende Classe (forhen III studer. A), 4de studerende Classe (forhen II studer. B), 3die studerende Classe (forhen II studer. A), Overgangsclassen, der ender med 1ste Deel af Afgangsprøven, Afgangsclassen, ligesom hidtil toaarig, der ender med 2den Deel af Afgangsprøven.

Da det her ved Skolen altid har været Brug at kalde den øverste Classe, saavel i den studerende som i Realafdelingen, første Classe og tælle videre nedefter, og da det i sig selv synes rimeligere at gaae ud fra Endemaalet, der staaer fast, end fra Udgangspunctet, der er vilkaarligt og derfor ogsaa forskjelligt i Skoler af samme Hovedart, er der i denne Henseende ikke gjort nogen Forandring; den kunde i alt Fald heller ikke have ført til nogen fuldkommen Overensstemmelse i Benævnelserne.“ —

Siden Fortegnelsen over Skolens Bogsamling udkom (1846), er denne stadig bleven forøget, dels med naturhistoriske Billedværker, som kunne benyttes ved Underviisningen, dels med underholdende og belærende Skrifter til Læsning for Disciplene i de forskjellige Aldre. Navnlig er den bleven forsynet med svensk, engelsk og fransk Læsning og med Morskabsbøger, passende for de yngste

Disciple. Et Tillæg til Fortegnelsen er udarbejdet og vil udkomme i Begyndelsen af næste Skoleaar.

Til Afgangsprøvens 2den Deel, der iaar holdes for første Gang her i Skolen, indstille sig 21 Disciple, som have gennemgaaet den toaarige Afgangsklasse; til 1ste Deel indstille sig 18 Disciple, som have gennemgaaet Overgangsklassen, og een, som ifjor havde Sygdomsforfald, men ligefuldt blev opflyttet i Afgangsklassen.

Statistiske Meddelelser.

I Juni og Juli Maaned 1853 afholdtes 1ste Deel af Afgangsprøven for Studerende: skriftlig (i tydsk Stil) d. 23de Juni Kl. 9—1: mundtlig d. 16de Juli, samtidig paa to Steder: Kl. 8—12 i Tydsk samt tydsk Litteraturhistorie (overhørende Lærer: Cand. theol. H. Petersen; Meddommere: Cand. theol. C. Hostrup, indbudt, og (Cand. phil. K. H. Schow, en af Skolens Lærere) og i Fransk Cand. phil. O. C. Borch, Mag. art. Brøchner, Mag. art. G. Fistine); Kl. 12—4 i Geographi (Cand. theol. A. Ingerslev, Bibliothekar Gundorph, Cand. phil. C. Pløner) og i Naturhistorie (Stud. med. D. Bölling, Dr. Hannover, Cand. phil. L. Jørgensen).

For to af Overgangsklassens Disciple, der havde haft Sygdomsforfald, afholdtes i September en Efterprøve, med samme Meddommere.

De 16 Disciple, der underkastede sig Prøven, bestode den med følgende Udfald:

	Tydsks	Fransk	Geographi	Natur- historie
Boye, Vilhelm	g.	mg.	mg.	g.
Collin, Edgar	g.	g.	g.	g.
Drewsen, Harald	g.	g.	g.	tg.
Feilberg, Axel	g.	g.	mg.	g.
Heckscher, Julius	ug.	ug.	ug.	mg.
Holm, Christian	mg.	mg.	g.	ug.
Holsøe, Peter	mg.	g.	mg.	ug.
Jacobson, Sigismund	ug.	mg.	ug.	ug.
Kierschou, Hjalmar	mg.	g.	ug.	ug.
Krarup, Christian	ug.	ug.	ug.	mg.
Otto, Vilhelm	mg.	g.	g.	g.
Petersen, Angelo	g.	g.	g.	g.
Schmidth, Corvinus	g.	g.	ug.	mg.
Stampe, Carl	mg.	ug.	mg.	g.
Philipsen, Edvard	ug.	mg.	ug.	mg.
Sigersted, Christian	mg.	g.	g.	mg.

Modenhedsprøven for Skolens Realafdeling bestode i Juli 1853:

Valdemar Bugge, en Søn af Hr. Rodemester Bugge her i Staden, med *Anden Charakter*.

Enrique Weber, en Søn af Hr. Consul Weber i St. Uebes, med *Anden Charakter*.

Deres Characterer for de enkelte Fag vare følgende:

	Dansk	Tydsks	Engelsk	Fransk	Historie	Geographi	Mathematik	Regning	Naturlære	Tegning	Skrivning
Bugge	mg.	g.	g.	mg.	ug.	ug.	tg.	mg.	mg.	g.	tg.
Weber	g.	mg.	mg.	ug.	tg.	mdl.	tg.	g.	tg.	mg.	g.

Desuden ere i dette Skoleaar udgaaede af 1ste Realclassen, efter at have underkastet sig en Aarsprøve i Classen: Julius Geltzer, Peter Petersen, Claudi Møller, Emil Baumgarten, August Weilbach, Carl Lytzen, Johannes Rønne, Andreas Rønne, Valdemar Christensen og Oswald de Nully.

Skolens Disciple ere (sidst i Juni d. A.) 260 (ifjor 281).

De ere fordeelte i følgende 15 (tildeels 17) Classer:

Afgangsskolen	A	med 18 Disciple	}	)
—	B	— 17 —		
Overgangsskolen	—	18 —		
3die studerende Classe	—	21 —		
4de	—	—	A	— 12 —
—	—	—	B	— 12 —
5te	—	—	—	16 —
1ste Realclassen	—	14 —		
1ste Fælledsklasse	A	— 16 —	}	*)
—	B	— 17 —		
2den	—	—	A	— 15 —
—	—	—	B	— 14 —
1ste Underclassen	—	20 —		
2den	—	—	A	— 15 —
—	—	—	B	— 13 —
3die	—	—	—	17 —
Forberedelsesklassen	—	5 —		

I efterstaaende Liste over Lærefagenes Fordeling er Hovedsummen af Timerne i hvert Fag ikke allevegne lig Summen af de for de enkelte Classer anførte Timer, da den tillige maa beregnes efter den meer eller mindre adskilte Underviisning i de deelte Classer, forat det virkelige Timeantal kan blive angivet.

*) Sideordnede, men fuldstændig adskilte.

**) I visse Timer forenede.

Lærefagenes nuværende Fordeling.

Høiere Classer.	Afg. A og B	Ovg.	III	IV A og B	V	1 R.	Timer i alt.
Latin	8	7	8	8	9	..	50
Græsk	5	4	5	4	..	..	25
Dansk	2	2	2	2	3	3	17
Tyds.	..	4	2	2	2	3	13
Fransk	..	3	2	2	2	3	13
Engelsk	..	..	..	..	..	3	3
Religion og Bibelhistorie ..	2	2	2	2	2	2	14
Historie	3	2	3	3	3	2	20
Geographi	..	3	2	1	2	2	11
Mathematik og Regning ...	5	4	5	4	3	{ 8 7	35
Naturhistorie	..	3	2	2	2	..	10
Naturlære	2	..	..	..	..	2	6
Tegning	..	..	..	..	..	2	2
Skrivning	..	..	..	..	2	2	4
Gymnastik og Svømning...	1	..	..	2	2	1	10
	28	34	33	32	32	{ 33 32	233

Lavere Classer.	1 Fælledscl. a og b	2 Fælledscl. a og b	1 Undercl.	2 Undercl. a og b	3 Undercl.	Forb.	Timer i alt.
Dansk	3	3	6	8	8	9	39
Latin	{ 6 0	..	..	..	..	..	6
Tyds.	{ 2 3	5	3	3	..	..	22
Fransk	3	3	3	..	..	..	15
Engelsk	2	3	..	..	..	..	10
Religion og Bibelhistorie ..	2	2	2	2	3	..	16
Historie	2	2	..	..	..	..	8
Geographi	2	2	2	2	3	..	16
Mathematik og Regning ...	{ 3 6	3	4	4	5	6	31
Naturhistorie	2	2	2	2	..	..	12
Musiklære og Sang	1	2	1	1	2	2	9
Tegning	{ 0 2	2	2	2	2	..	12
Skrivning	2	2	3	4	5	5	22
Gymnastik og Svømning...	2	2	2	2	2	2	12
	32	33	30	30	30	24	230

Skolens Lærere.

- M. Hammerich, Professor, Cand. theol. og Mag. Art., Lærer i Latin i næstøverste Classe 1831 og 34, Forstander for Skolen siden 12te Decbr. 1842, læser Dansk i Afgangssclasse A og B og i 1ste Realclasse (siden Aug. 1841 og Apr. 1844), Latin i Afgangssclassen (siden Decbr. 1842) og tysk Litteratur i Overgangssclassen; 12 Timer ugentlig.
- Hr. N. U. Krossing, Caud. phil., Cantor i Citadellet, Lærer siden 1ste October 1828; Dansk i 1ste og 2den Fælledssclasse A og B, 1ste og 2den Underclasse A og B; 28 Timer.
- Hr. O. C. Borch, Cand. phil., Lærer siden Aug. 1830; Fransk i alle Classer; 28 Timer.
- Hr. Leopold H. S. Jørgensen, Cand. phil., Lærer siden Marts 1832; Naturhistorie i 1ste Fælledscl. A og B, Naturhistorie og Geographi i 2den Fælledssclasse A og B, 1ste og 2den Underclasse A og B, Tegning i 3die Underclasse; 23 Timer.
- Hr. J. H. C. Scheer, Dbm., Lærer siden Septbr. 1833; Gymnastik og Svømning; 22 Timer.
- Hr. Frederik D. Jørgensen, Cand. theol., Lærer siden Mai 1835; Skrivning i 1ste Realcl., 1ste og 2den Fælledscl. A og B, 1ste og 2den Underclasse A og B; 20 Timer.
- Hr. Hans P. L. Petersen, Cand. theol., Lærer siden Aug. 1840; Tydsk i Ovgcl., 3die stud., 1ste Realcl., 2den Fælledscl. A og B, 1ste Underclasse, Religion i 2den Fælledscl. A og 1ste Underclasse, Engelsk i 2den Fælledscl. B.; 28 Timer.
- Hr. G. P. N. Fistaine, Mag. art., Lærer siden April 1841; Engelsk i 1ste Realcl., 1ste Fælledscl. A og B, 2den Fælledscl. A, Tydsk i 1ste Fælledscl. A; 12 Timer.
- Hr. C. Berg, Philol. Cand., Overlærer ved Metropolitanskolen, Lærer siden October 1842; Græsk i Afgangsscl. A og B; 10 Timer.
- Hr. Rudolf Møller, Philol. Cand., Lærer siden April 1843; Latin i Afgangsscl. A og B og Overgangsscl., Græsk i 4de stud. Cl.; 26 Timer.
- Hr. H. E. Søeborg, Cand. theol., Lærer siden Aug. 1846, Bibliothekar ved Skolens Bogsamling; Dansk og Religion i 5te stud. Cl., Religion

- i 1ste Fælledscl. A, Regning i 2den og 3die Undercl. samt Forberedelsesclassen; 19 Timer.
- Hr. Chr. Bull, Cand. phil., Lærer siden Aug. 1847; Sang i 2den og 3die Undercl. samt Forberedelsescl., Musiklære i 2den Fælledscl. og 1ste Undercl., tistemig Sang i 1ste Fælledscl.; 9 Timer. Under Hr. Bulls Sygdomsforfald har Hr. Stud. theol. Chr. Skou besørget Sangunderviisningen.
- Hr. K. H. Schow, Cand. phil., Lærer siden Marts 1848, deeltager i Inspectionen siden Januar 1853; Matematik i Afgangsccl. A og B, Overgangsccl. og 5te stud. Cl., Skrivning i 5te stud. Cl., Matematik og Naturlære i 1ste Realcl., Tydsk i 4de stud. Cl. og 1ste Fælledscl. B, Regning i 1ste Undercl.; 36 Timer.
- Hr. Chr. Plesner, Cand. phil., Lærer siden August 1848, deeltager i Inspectionen siden Jan. 1854; Latin, Historie og Geographi i 5te stud. Cl. og 1ste Fælledscl. A, Latin og Geographi i 1ste Fælledscl., Historie og Geographi i 4de stud. Cl. og 1ste Realcl.; 36 Timer.
- Hr. C. L. Petersen, Elev af Kunstacademiet, Lærer siden Febr. 1851; Tegning i 1ste Realclasse, 1ste og 2den Fælledscl. A og B; 8 Timer.
- Hr. A. Ingerslev, Cand. theol., Lærer siden Marts 1851, deeltager i Inspectionen siden Januar 1853; Historie i Afgangsclassen A og B, Overgangsccl., 3die stud. Cl. samt 2den Fælledscl. A og B, Geographi og Dansk i Overgangsccl. og 3die stud. Cl., Latin og Dansk i 4de stud. Cl.; 36 Timer.
- Hr. D. Bölling, Stud. med. & chir., Lærer siden Juni 1851; Naturhistorie i Overgangsccl., 3die, 4de og 5te stud. Cl.; 10 Timer.
- Hr. I. C. L. Dahlenborg, Philol. stud., Lærer siden August 1851; Latin og Græsk i 3die stud. Cl.; 13 Timer.
- Hr. Chr. Thomsen, Philol. cand., Adjunct ved Metropolitanskolen, Lærer siden Aug. 1852; Græsk i Overgangsccl.; 4 Timer.
- Hr. J. A. Trane, Stud. theol., Lærer siden Febr. 1853; Matematik og Regning i 3die og 4de stud. Classe A og B, 1ste Fælledscl. A og B; 19 Timer.
- Hr. L. Friis, Cand. polyt., Dbm., Lærer siden Febr. 1853; Naturlære i Afgangsccl. A og B; 4 Timer.
- Hr. R. Frimodt, Cand. theol., Lærer siden Jan. 1854; Religion i

Afgangsscl. A og B, Overgangsscl., 3die og 4de stud., 1ste Realcl., 2den Fælledscl. B og 2den Undercl., Tydsk i 5te stud. og 2den Undercl., Geographi i 3die Undercl., Tegning i 1ste og 2den Undercl.; 30 Timer.

Hr. Eugen Ibsen, Stud. polyt., Lærer siden Jan. 1854; Historie i 1ste Fælledscl. B; 2 Timer.

Hr. Th. Nissen, Stud. jur., Lærer siden Jan. 1854; Regning i 1ste Realcl., 2den Fælledscl. A og B; 10 Timer.

Hr. R. Prip, Cand. theol., Lærer siden Jan. 1854; Dansk og Skrivning i 3die Underclasse og Forberedelsesscl., Religion i 1ste Fælledscl. B og 3die Undercl.; 21 Timer.

Næste Aar bruges følgende Lærebøger.

Forberedelsesslassen.

Hjorts danske Børneven (6te Udg.).

Anm. Paa Grund af sin Størrelse maa Hjorts Børneven helst indbindes i to Bind, nemlig 1ste og 2den Deel for sig, 3die og 4de Deel for sig.

3die Underclasse.

Hjorts d. Børneven (6te Udg.). Krossings poetiske Læsebog, 1ste Deel (5te Udg.). Sammes Opgaver til Øvelse i Stil (2den Udg.). Balslevs Bibelhistorie. Geographi for smaa Børn (1852). Et Atlas. Helstedes Tegnebog, 1ste Hefte (2det Oplag).

Anm. Da Atlas, her og i de øvrige Classer, skal medbringes hver Geographitime, maa det, for at være mindre uhandeligt, helst indbindes paa Fals.

2den Underclasse.

Hjorts d. Børneven (6te Udg.). Krossings poetiske Læsebog, 1ste Deel. Hallagers tydske Læsebog fra 1850 (eller en ældre Udg. samt et Omtryk af de første Ark). Luthers lille Katechismus. Balslevs Bibelhistorie. Geographi for smaa Børn. Et Atlas. Krarup-

Hansens Skildringer af Pattedyr. Fr. Jörgensens Forskrifter (til Hjemmeskrivning). Helsteds Tegnebog, 3die Hefte (2det Oplag).

1ste Underclasse.

Borgens og Rungs danske Læseb., 2det Cursus. Krossings poet. Læsebog, 1ste Deel. Sammes Opgaver til Øvelse i Stil (2den Udg.). Hallagers tyske Læsebog fra 1850. Borrings Manuel de langue française (4de Udg.). Balslevs Bibelhistorie. Balles Læsebog. Munthes Geogr. ved Velschow (Udg. 1854). Et Atlas. Prosch's mindre Naturhistorie. C. Bulls kortfattede Musiklære. Helsteds Tegnebog, 4de Hefte (2det Opl.).

2den Fælledsclasse.

Funchs danske Læsebog. Krossings Schema til dansk Grammatik (6te Udg.). Rungs tyske Læsebog for Begyndere (3die Udg.). Materialier af Jürs og Rung. Schema til den tyske Grammatiks Formlære (Eibes Forlag, 2det Oplag). Borrings Manuel de langue française. Abrahams franske Grammatik. Mariboos Stories of Englands history. Sammes engelske Formlære (1844). S. Müller: Bibelen i Udtog. Balles Læsebog. Det Nye Testament. Kofods Historiens vigtigste Begivenheder (sidste Udg.). Kieperfs Atlas over den gamle Verden. Munthes Geographi ved Velschow. Et Atlas. Prosch's mindre Naturhistorie. Jacobis Hovedregningslister. C. Bulls kortf. Musiklære.

1ste Fælledsclasse.

Madvigs lat. Formlære. Bergs og Möllers lat. Læsebog, 1ste Deel. Krossings poet. Læsebog, 2den Deel (3die Udg.). Rungs t. Læsebog for Begyndere. Mater. af Jürs og Rung. Schema til den tyske Grammatiks Formlære (Eibes Forlag). V. Bjerrings Samling af lette franske Læsestykker (med Overs.). Abrahams fr. Gram. Fistaines engelske Fortællinger. Mariboos engelske Formlære. S. Müller: Bibelen i Udtog. Balles Læsebog. Det Nye Testament. Kofods Historiens vigt. Begivenheder. Munthes Geogr. ved Velschow. Et Atlas.

2den Realclasse.

Krossings poetiske Læsebog, 2den Deel. Deutsches Lesebuch v. Jürs u. Rung. Hjorts større t. Gram. Mater. af Jürs og Rung. Bor-

rings Læsebog for Mellemcl. (3die Udg.) Abrahams franske Gram. Fistaines engelske Fortællinger. Mariboos engelske Formlære. S. Müller: Bibelen i Udtog. Balles Lærebog. Det Nye Testament. Kofods Historiens vigtigste Begivenheder. Allens mindre Danmarkshistorie (Udg. 1853). Munthes Geogr. ved Velschow. Et Atlas. Prosch: Dyrerigets Naturhistorie. Jacobis Hovedregningslister. Svenningseus Geometri.

Iste Realclasse.

P. A. Munch det danske, svenske og tyske Sprogs Formlære (Christiania). Runeberg: Fänrik Ståls sägner. Göthes Götz v. Berlichingen. Hjorts tyske Læseb., pros. Deel. Sammes større t. Gram. Mérimée: Colomba su. de la Mosaïque. Abrahams fr. Gram. Fistaines engelske Fortællinger. Sammes Udvalgte Stykker til Overs. fra Dansk. Mariboos eng. Formlære. S. Müller: Bibelen i Udtog. Levinsens Kirkehistorie. Balles Lærebog. Det Nye Testament. Allens mindre Danmarkshistorie. Kofods Historiens vigtigste Begivenheder. Munthes Geogr. ved Velschow. Et Atlas. Jacobis Hovedregningslister. Svenningseus Geometri. Silfverbergs mechan. Physik.

5te studerende Classe.

Cornelius Nepos (Stereotyp-Udg.). Madvigs lat. Sproglære (2den Udg.). Krossings poet. Læseb., 2den Deel. Deutsches Lesebuch v. Jürs u. Rung. Hjorts større t. Gram. Borrings Læsebog for Mellemcl. (3die Udg.). Abrahams fr. Grammatik. S. Müller: Bibelen i Udtog. Balles Lærebog. Luthers lille Katechismus. Det Nye Testament. Bohrs Gammelhist. (Udg. 1853). Kieperts Atlas over den gamle Verden. Munthes Geographi ved Velschow. Et Atlas. Prosch: Dyrerigets Naturhistorie.

4de studerende Classe.

Ciceros Taler (Madvigs Udg.). Cæsar om den galliske Krig (Whittes (Udg.). Madvigs lat. Sprogl. Bergs Schema til den græske Formlære ny Udg.). Sammes græske Læseb. for Begynd. (nyeste Udg.). Deutsches Lesebuch v. Jürs u. Rung. Hjorts større t. Gram. Mérimée: Colomba su. de la Mosaïque. Abrahams fr. Gram. Herslebs større Bibelhist. Det Nye Testament. Allens mindre Danmarkshist. (Udg. 1853). Munthes Geogr. ved Velschow. Et Atlas. Kieperts Atlas over den gamle

Verden. Prosch: Dyrerigets Naturhistorie. Vaupell: Planterigets Naturhistorie.

3die studerende Classe.

Ciceros Taler (Madvigs Udg.). Ovids Metamorph. Livius 5te Pentade. Madvigs lat. Sprogl. Tregders Mythologi. Xenophons Anabasis. Bergs Nogle Stykker af Iliaden og Odysseen. Tregders gr. Gram. Madvigs gr. Ordføiningsl. Bergs Opgaver fra Dansk til Græsk. Göthes Götz v. Berlichingen. Deutsches Lesebuch v. Jüres u. Rung. Hjorts større t. Gram. Mérimée: Colomba su. de la Mosaique. Abrahams fr. Gram. Herslebs større Bibelhist. Det Nye Testament. Allens mindre Danmarkshistorie. Munthes Geogr. ved Velschow. Erslev: Den danske Stats Geographi. Et Atlas. Kiepert's Atlas over den gamle Verden. Prosch: Dyrerigets Naturhist. Vaupell: Planterigets Naturhistorie.

Overgangsclassen.

Livius 6te Pentade. Virgil (helst Wagners tyske Udg.). Madvigs lat. Sprogl. Bojesens rom. Antiqv. (3die Udg.). Stolls Mythologi. Homers Odyssee. Bergs Udvalg af græske Taler, 1ste Hefte. Tregders gr. Gram. Madvigs gr. Ordføiningslære. Hjorts tyske Læsebog, 2det Bind. Hjorts større t. Gram. Töpffer Nouvelles Genévoises. Abrahams franske Gram. Herslebs større Bibelhistorie. Levinsens Kirkehistorie. Det Nye Testament paa Græsk og paa Dansk. Bohrs Lærebog i den nyere Historie (Udg. 1852). Munthes Geographi ved Velschow. Et Atlas. Kiepert's Atlas over den gamle Verden. Erslev: Den danske Stats Geographi. Prosch: Dyrerigets Naturhistorie. Vaupell: Planterigets Naturhistorie.

Afgangsclassen.

Cicero de finibus bonorum & malorum (Madvigs Textudgave) Ciceros Taler (Madvigs Udg.). Livius 5te Pentade. Sallust. Taciti Germania (helst Blochs Udg.). Virgil (helst i en Udg. med Anm.). Horats (Igl.). Madvigs Carmina selecta ved Ussing (med Anmærkn.). Madvigs lat. Sprogl. Bojesens rom. Antiqv. Tregders Litteraturhistorie. Homer. Sophoclos's Elektra. Herodot. Stolls græske Anthologi, 1ste Deel. Tregders gr. Gram. Madvigs gr. Ordføiningslære. Herslebs større

Bibelhistorie. Gads Lærebog. Det Nye Testament paa Græsk og paa Dansk. Allens mindre Danmarkshistorie. Ingerslev og Holm: den pelopon. Krig, efter Thucydid. Bohrs Verdenshistorie. Schaarschmidt: Kleines historisch-geographisches Atlas. Atlas over den gamle Verden. Ørsted: Naturlærens mechan. Deel. C. Petersen: Naturlærens chemiske Deel.

Afgangsprøvens 1ste og 2den Deel.

Skriftlig:	Fredag 23de Juni 9—1	Udarbeidelse i Modersmaalet,
	4—8	Latinsk Oversættelse. — Løvedag 24de Juni 9—1
	TydsK Stiil og latinsk Stiil, 4—8	Arithmetisk Udarbeidelse. — Mandag 26de Juni 9—1
		Geometrisk Udarbeidelse.
Mundtlig:	Mandag 26de Juni Kl. 4	Geographi.
	Tirsdag 27de Juni Kl. 4	Naturhistorie.
	Onsdag 28de — Kl. 9	Historie (2).
	Fredag 30te — Kl. 9	Latin (1).
	— — — Kl. 4	Historie (1).
	— — — Kl. 4	Naturlære (2).
	Løvedag 1ste Juli Kl. 9	Latin (2).
	— — — Kl. 4	Naturlære (1).
	— — — Kl. 4	TydsK og Fransk.
	Mandag 3die — Kl. 9	Religion (1).
	Tirsdag 4de — Kl. 4	Religion (2).
	Torsdag 6te — Kl. 4	Græsk (1).
	— — — Kl. 4	Mathematik (2).
	Fredag 7de — Kl. 8	Græsk (2).
	— — — Kl. 4	Mathematik (1).

Den skriftlige Deel af Aarsprøven.

Afgangscsl.	Tirsdag 11te Juli 7—10	latinsk Stiil; 4—7 Mathematik skriftlig. — Onsdag 12te Juli 7 ¹ / ₂ —10
		Latinsk Oversættelse; 4—7 Religionsafhandling. — Torsdag 13de Juli 7—10
Overgangscsl.	Tirsdag 11te Juli 7 ¹ / ₂ —10	Latinsk Oversættelse. — Onsdag 12te Juli 7—10
		Latinsk Stiil; 4—7 Mathematik. — Torsdag 13de Juli 7—10
3die stud. Cl.	Tirsdag 11 Juli 7 ¹ / ₂ —10 ¹ / ₂	Dansk Stiil; 4—6 ¹ / ₂ TydsK Stiil. — Onsdag 12te Juli 7—10
		Latinsk Stiil; 4—6 ¹ / ₂ Græsk Oversættelse. — Torsdag 13de Juli 7 ¹ / ₂ —10
4de stud. Cl.	Tirsdag 11te Juli 10 ¹ / ₂ —1 ¹ / ₂	Latinsk Stiil. — Onsdag 12te Juli 10 ¹ / ₂ —1 ¹ / ₂
		Dansk Stiil. — Torsdag 13de Juli 5—7
5te stud. Cl.	Tirsdag 11te Juli 11—1 ¹ / ₂	Latinsk Stiil. — Onsdag 12te Juli 11—1 ¹ / ₂
		Dansk Stiil; 6 ¹ / ₂ —8 Arithmetik.

- 1ste Realcl. Tirsdag 11te Juli 7—10 Dansk Stil; 11—12 Fransk Dictat; 12—1 Engelsk Dictat; 4—6 $\frac{1}{2}$ Tydsk Stil. — Onsdag 12te Juli 7 $\frac{1}{2}$ —10 Engelsk Stil; 10 $\frac{1}{2}$ —1 Tegning; 4—6 $\frac{1}{2}$ Regning. — Torsdag 13de Juli 10 $\frac{1}{2}$ —1 Fransk Stil; 5—7 Arithmetik.
- 1ste Fælledscl. A og B. Torsdag 13de Juli 8—10 Dansk Stil; 10—12 Latinsk eller tydsk Stil; 12—1 Engelsk Dictat; 1—2 $\frac{1}{2}$ Regning.
- 2den Fælledscl. A og B. Torsdag 13de Juli 8—9 $\frac{1}{2}$ Tydsk Stil; 9 $\frac{1}{2}$ —11 Dansk Stil; 11—12 Engelsk Dictat; 12—2 Regning.
- 1ste Undercl. Torsdag 13de Juli 8—9 $\frac{1}{2}$ Retskrivning; 9 $\frac{1}{2}$ —11 Tydsk Dictat; 11—12 $\frac{1}{2}$ Regning.
- 2den Undercl. Torsdag 13de Juli 9 $\frac{1}{2}$ —11 Regning; 11—12 $\frac{1}{2}$ Retskrivning.
- 3die Undercl. Torsdag 13de Juli 8—9 $\frac{1}{2}$ Regning; 9 $\frac{1}{2}$ —11 Retskrivning.
- (Prøveskrivning er i alle vedkommende Klasser udført i Skoleaarets sidste Skrivetimer.)

Den mundtlige Deel af Aarsprøven.

(I Klammer er tilføiet Nummeret paa det Læseværelse, hvor Prøven afholdes. Nr. 1—6 er i Stuen, 8—16 paa 2den Sal og 17 paa 3die Sal.

Naar ikke en heel Classe bliver overhørt under Eet, deles Disciplene efter deres Navnebogstaver.)

Afgangsolassen B—Ki.

(i Værelset Nr. 17, men Religion og Naturlære i Nr. 10 og Græsk i Nr. 16.)

Mandag 17 Juli, 10—12 Historie; 12—2 Latin.

Tirsdag 18 Juli, 12—2 Geometri; 6—8 Arithmetik.

Onsdag 19 Juli, 10—12 Religion og Græsk; 12—2 Naturlære.

Afgangsolassen Kr—S.

(i Værelset Nr. 13, men Græsk i Nr. 16.)

Mandag 17 Juli, 10—12 Religion; 12—2 Historie.

Tirsdag 18 Juli, 12—2 Naturlære.

Onsdag 19 Juli, 8—10 Græsk; 10—12 Arithmetik; 12—2 Geometri.

Torsdag 20 Juli, 10—12 Latin.

Overgangsolassen B—J.

(i Værelset Nr. 11.)

Lørdag 15 Juli, 4—6 Græsk.

Mandag 17 Juli, 10—12 Latin; 12—2 Arithmetik; 6—8 Geometri.

Tirsdag 18 Juli, 4—6 Religion; 6—8 Historie.

Overgangsolassen K—W.

(i Værelset Nr. 10.)

Lørdag 15 Juli, 6—8 Græsk.

Mandag 17 Juli, 8—10 Religion; 10—12 Geometri.

Tirsdag 18 Juli, 8—10 Historie; 10—12 Arithmetik.

3die studerende Classe B-L.

(i Værelset Nr. 17.)

Mandag 17 Juli, 8—10 Naturhistorie; 4—6 Arithmetik; 6—8 Græsk.
Tirsdag 18 Juli, 8—10 Fransk; 10—12 Geographi; 4—6 Geometri.
Onsdag 19 Juli, 11—1 Latin; 4—6 Historie; 6—8 Religion.
Torsdag 20 Juli, 8—10 Tydsk.

3die studerende Classe M-T.

(i Værelset Nr. 13, men Historie i Nr. 10.)

Mandag 17 Juli, 4—6 Latin; 6—8 Geographi.
Tirsdag 18 Juli, 8—10 Arithmetik; 4—6 Fransk; 6—8 Religion.
Onsdag 19 Juli, 8—10 Tydsk; 4—6 Græsk; 6—8 Naturhistorie.
Torsdag 20 Juli, 8—10 Geometri; 11¹/₂—1¹/₂ Historie.

4de studerende Classe A-H.

(i Værelset Nr. 8.)

Mandag 17 Juli, 8—9¹/₂ Tydsk; 9¹/₂—11 Geometri; 5¹/₂—7 Fransk;
7—8¹/₂ Religion.
Tirsdag 18 Juli, 10—11¹/₂ Naturhistorie; 11¹/₂—1 Græsk; 4—6 Latin.
Onsdag 19 Juli, 11—12¹/₂ Historie; 12¹/₂—2 Geographi.

4de studerende Classe I-S.

(i Værelset Nr. 6.)

Mandag 17 Juli, 8—10 Latin.
Tirsdag 18 Juli, 8—9¹/₂ Tydsk; 9¹/₂—11 Græsk.
Onsdag 19 Juli, 11—12¹/₂ Fransk; 12¹/₂—2 Religion; 4—5¹/₂ Geometri; 5¹/₂—7 Geographi.
Torsdag 20 Juli, 9¹/₂—11 Historie; 11—12¹/₂ Naturhistorie.

5te studerende Classe

(i Værelset Nr. 2, men Historie og Geographi i Nr. 13 og Latin i Nr. 17.)

Mandag 17 Juli 8—10 Religion og Historie.
Tirsdag 18 Juli, 8—10 Tydsk; 10—12 Geographi; 4—6 Naturhistorie.
Onsdag 19 Juli, 8—11 Latin.
Torsdag 20 Juli, 8—10 Fransk.

Iste Realclasse.

(i Værelset Nr. 6, men Tydsk, Fransk, Engelsk og Naturlære i Nr. 8.)

Mandag 17 Juli, 10—12 Historie; 12—2 Religion.
Tirsdag 18 Juli, 8—10 Tydsk; 4—6 Mathematik; 6—8 Geographi og Engelsk.
Onsdag 19 Juli, 5¹/₂—7¹/₂ Naturlære.
Torsdag 20 Juli, 11—1 Fransk.

Iste Fælledsclasse A.

(i Værelset Nr. 8.)

Mandag 17 Juli, 12—2¹/₂ Latin; 4—5¹/₂ Historie.
Tirsdag 18 Juli, 1—2¹/₂ Engelsk.
Onsdag 19 Juli, 8—9¹/₂ Religion; 9¹/₂—11 Fransk; 4—5¹/₂ Geographi.
Torsdag 20 Juli, 8—9¹/₂ Naturhistorie; 9¹/₂—11 Tydsk.

1ste Fælledsclassen B.

(i Værelset Nr. 6, men Latin i Nr. 8.)

Mandag 17 Juli, 12—2 $\frac{1}{2}$ Latin; 4—5 $\frac{1}{2}$ Tydsk; 5 $\frac{1}{2}$ —7 Geographi.

Tirsdag 18 Juli, 11—12 $\frac{1}{2}$ Naturhistorie; 12 $\frac{1}{2}$ —2 Historie.

Onsdag 19 Juli, 8—9 $\frac{1}{2}$ Fransk; 9 $\frac{1}{2}$ —11 Religion.

Torsdag 20 Juli, 8—9 $\frac{1}{2}$ Engelsk.

2den Fælledsclassen A.

(i Værelset Nr. 2.)

Mandag 17 Juli, 10—11 $\frac{1}{2}$ Tydsk; 11 $\frac{1}{2}$ —1 Naturhistorie; 4—5 $\frac{1}{2}$ Fransk.

Tirsdag 18 Juli, 10—11 $\frac{1}{2}$ Dansk; 11 $\frac{1}{2}$ —1 Engelsk.

Onsdag 19 Juli, 11—12 $\frac{1}{2}$ Historie; 12 $\frac{1}{2}$ —2 Religion; 5 $\frac{1}{2}$ —7 Geographi.

Torsdag 20 Juli, 10—11 $\frac{1}{2}$ Musiklære.

2den Fælledsclassen B.

(i Værelset Nr. 2, men Fransk i Nr. 10.)

Mandag 17 Juli, 1—2 $\frac{1}{2}$ Geographi; 5 $\frac{1}{2}$ —7 Religion; 7—8 $\frac{1}{2}$ Tydsk.

Tirsdag 18 Juli, 6—7 $\frac{1}{2}$ Engelsk.

Onsdag 19 Juli, 8—9 $\frac{1}{2}$ Historie; 9 $\frac{1}{2}$ —11 Dansk; 4—5 $\frac{1}{2}$ Naturhistorie og Fransk.

Torsdag 20 Juli, 11 $\frac{1}{2}$ —1 Musiklære.

1ste Underclassen.

(i Værelset Nr. 11.)

Mandag 17 Juli, 8—10 Dansk og Musiklære; 4—6 Tydsk.

Tirsdag 18 Juli, 12—2 Fransk.

Onsdag 19 Juli, 8—10 Naturhistorie; 10—12 Religion.

Torsdag 20 Juli, 11 $\frac{1}{2}$ —1 $\frac{1}{2}$ Geographi.

2den Underclassen.

(i Værelset Nr. 10.)

Mandag 17 Juli, 12—2 Dansk; 5—7 Geographi.

Tirsdag 18 Juli, 12—2 Religion.

Onsdag 19 Juli, 8—10 Tydsk.

Torsdag 20 Juli, 9 $\frac{1}{2}$ —11 $\frac{1}{2}$ Naturhistorie.

3die Underclassen.

(i Værelset Nr. 11.)

Tirsdag 18 Juli, 8—10 Dansk; 10—12 Religion.

Onsdag 19 Juli, 4—6 Geographi.

Forberedelsesclassen.

(i Værelset Nr. 10.)

Mandag 17 Juli, 4—5 Dansk.

Tirsdag 18 Juli, 4—5 Regning.

Skoleunderviisningen ophører for Afgangsskassen og Overgangsskassen Torsdag Middag den 6te Juli, — for 3die, 4de og 5te studer. samt 1ste Realcl. Lørdag Middag den 8de Juli, — for 1ste og 2den Fælledsklasse samt 1ste, 2den og 3die Underklasse Onsdag Middag den 12te Juli, — for Forberedelsesklassen Fredag Middag den 14de Juli.

Til at overvære den mundtlige Prøve indbydes Enhver, der har Interesse for Skolen.

Liste over Udfaldet vil være fremhængt fra 1ste August.

Nye Disciple prøves (Kl. 10) Fredag 14de Juli, Fredag 21de Juli, Torsdag 17de August, helst en af de to førstnævnte Dage.

Fredag 18de August Kl. 8 begynder Underviisningen i det nye Skoleaar.
